

Lasten huomioiminen evakuoinneissa ja väestönsuojelussa

Pelastakaa Lapset

Sisältö

Tiivistelmä.....	3
Esipuhe.....	4
1. Johdanto	5
1.1 Keskeiset käsitteet	6
1.2 Selvityksen menetelmät	9
2. Lapset väestönsuojelussa ja evakuoinneissa	11
2.1 Väestönsuojelua ja poikkeusoloja koskeva lainsäädäntö ja ohjeistukset	13
2.1.1 Valmiuslaki	13
2.1.2 Kansainväliset sopimukset	13
2.2 Haavoittuvat ryhmät	14
2.2.1 Vammaiset lapset	15
2.3 Väestönsuojelu ja väestönsuojat	16
2.4 Evakuoinnit.....	21
2.5 Lapsiin kohdistuvat riskit evakuoinneissa ja väestönsuojelussa.....	23
2.5.1 Huoltajista eroon joutuminen	23
2.5.2 Ikätasoisien viestinnän puute	24
2.5.3 Lapsen haavoittuvan aseman väärinkäyttö ja kaltoinkohtelu	25
3. Lasten tuen tarpeet ja lasta tukevia asioita evakuoinneissa ja väestönsuojelussa.....	26
3.1 Traumaattisten kokemusten vaikutus lapseen.....	28
3.2 Psykososiaalisen tuen merkitys evakuoinneissa ja väestönsuojelussa	29
3.3 Henkisen kriisinkestävytyden vahvistaminen.....	32
3.4 Huoltajan ja muiden aikuisten rooli lapsen tukemisessa	33
3.5 Varhaiskasvatus ja opetus poikkeusoloissa.....	35
4. Johtopäätökset	40
5. Suositukset.....	42
Lähteet	48
Liite 1. Haastattelukysymykset	54

Tiivistelmä

Selvitys *Lasten huomioiminen evakuoinneissa ja väestönsuojelussa* tarkastelee lasten asemaa, tuen tarpeita ja lapsiin kohdistuvia riskejä erityisesti evakuoinneissa ja väestönsuojelussa Suomessa. Lapset muodostavat merkittävän ja haavoittuvan väestöryhmän, jonka tarpeet eivät aina riittävästi näy valmiussuunnitelmissa tai toimintaohjeissa. Lapset ovat riippuvaisia aikuisista, ymmärtävät tilanteita eri tavoin kuin aikuiset ja reagoivat kriiseihin usein aikuisia voimakkaammin ja pitkäkestoisemmin.

Selvityksen mukaan evakuoinnit ja väestönsuojelutilanteet sisältävät lapsille erityisiä riskejä. Vakavimpina korostuvat huoltajista eroon joutuminen, ikätasoisien ja ymmärrettävän viestinnän puute sekä lapsen haavoittuvan aseman väärinkäytön riskit, kuten kaltoinkohtelu tai väkivalta. Lisäksi erityisryhmiin kuuluvilla lapsilla, kuten vammaisilla tai eri kielitaustoista tulevilla, on korostuneita tuen tarpeita. Toimiva viestintä, perheiden yhdessä pysyminen ja riittävä aikuisresurssi ovat keskeisiä tekijöitä lasten turvallisuuden varmistamisessa.

Kriisitilanteissa lasten hyvinvointia tukevat erityisesti arjen jatkuvuus, turvalliset aikuiset sekä rutiinit. Selvityksessä korostuvat psykososiaalisen tuen merkitys sekä kriisin akuutissa vaiheessa että pitkällä aikavälillä. Psykososiaalinen tuki voi sisältää esimerkiksi psykologista ensiapua ja lapsille suunnattuja turvallisia tiloja. Pelastakaa Lasten käyttämä Lapsiystävällinen tila -toimintamalli nähdään tehokkaana keinona tukea lasten toipumista ja normalisoida arkea evakuointitilanteissa tai aseellisissa konflikteissa..

Varhaiskasvatuksen ja opetuksen jatkuvuus on keskeistä lasten turvallisuuden tunteelle ja kehitykselle. Myös harrastukset ja sosiaaliset suhteet tukevat henkistä kriisinkestävyyttä. Kokemukset esimerkiksi Ukrainasta osoittavat, että opetuksen ja psykososiaalisen tuen järjestäminen myös sotatilanteessa on välttämätöntä lasten hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Selvityksen haastateltavat toivat esiin, että lasten huomioiminen varautumisessa on lisääntynyt ja kehittynyt Suomessa, mutta valmiussuunnittelusta puuttuu edelleen lapsiin liittyviä konkreettisia ohjeita ja toimintamalleja. Erityisenä kehittämistarpeena selvityksessä nousi lapsinäkökulman vahvistaminen ja lasten osallisuuden lisääminen valmiussuunnittelussa.

Selvityksen suositukset on kohdennettu kunnille, hyvinvointialueille, valtionhallinnolle ja huoltajille. Suositusten tavoitteena on varmistaa, että lapsen oikeudet, turvallisuus ja hyvinvointi toteutuvat myös evakuoinneissa ja väestönsuojelussa. Suosituksissa korostetaan muun muassa selkeiden ja lapsiystävällisten ohjeiden laatimista, varautumiskasvatusta kaiken ikäisille, perheiden yhdessä pysymisen turvaamista, psykososiaalisen tuen resursointia sekä lapsiturvallisen ja lapsiystävällisen toiminnan järjestämistä evakuointi- ja suojaus- ja suojautumistilanteissa.

Esipuhe

Keskeinen osa Pelastakaa Lasten työtä on lasten suojeleminen erilaisten kriisien, sotien ja poikkeustilanteiden keskellä. Kokemuksemme maailmalta osoittavat, että lapsia tukevat näissä tilanteissa ihan samat asiat kuin normaalioloissakin: turvalliset aikuiset, mahdollisuus leikkiin ja oppimiseen, toimivat ihmissuhteet sekä tunne siitä, että heidät nähdään ja kuullaan. Kriiseissä korostuvat lisäksi psykososiaalisen tuen merkitys, selkeä ja ikätasoinen viestintä sekä perheiden yhdessä pysymisen turvaaminen.

Viime vuosien tapahtumat, kuten koronapandemia sekä Ukrainan sota, ovat lisänneet keskustelua yhteiskunnan kriisinkestävytydestä ja varautumisesta myös meillä Suomessa. Näissä keskusteluissa lasten näkökulma jää liian usein yleisten suunnitelmien ja ohjeiden varjoon. Vaikka lapset tunnustetaan haavoittuvaksi ryhmäksi, käytännön toimintamalleja heidän turvallisuutensa, hyvinvointinsa ja oikeuksiensa turvaamiseksi tarvitaan edelleen lisää. Kun lapsille tärkeät arjen rakenteet järkkyvät, vaikutukset voivat olla syviä ja pitkäkestoisia.

Tämän selvityksen tavoitteena on tuoda lasten näkökulma vahvemmin osaksi evakointeihin, väestönsuojeluun ja varautumiseen liittyvää keskustelua. Selvitys kokoaa yhteen tutkimustietoa, asiantuntijanäkemyksiä ja käytännön kokemuksia sekä tunnistaa kehittämiskohteita, joiden avulla lasten oikeudet ja hyvinvointi voidaan huomioida nykyistä paremmin kaikissa olosuhteissa. Erityistä huomiota kiinnitetään niihin riskeihin, joita lapsiin kohdistuu kriisitilanteissa, sekä niihin konkreettisiin toimenpiteisiin, joilla näitä riskejä voidaan ehkäistä.

Varautuminen on viime kädessä investointi turvallisempaan tulevaisuuteen. Kun suunnittelemme ratkaisuja lasten tarpeista käsin, rakennamme samalla toimivampia ja inhimillisempiä järjestelmiä kaikille. Lasten tarpeiden huomioiminen ei ole vain yksittäinen osa varautumista, vaan keskeinen mittari sille, kuinka hyvin yhteiskunta kykenee suojelemaan koko väestöään kriisitilanteissa. Toivomme, että tämä selvitys tarjoaa viranomaisille, päättäjille, hyvinvointialueille, kunnille, järjestöille ja vapaaehtoisille käytännön näkökulmia sekä kannustaa vahvistamaan lapsinäkökulmaa osana suomalaista kokonaisturvallisuutta.

Kaisa Leikola

Pääsihteeri

Pelastakaa Lapset ry

Mila ja Ivanna juttelevat Pelastakaa Lasten työntekijän Gabriellan kanssa lapsiystävällisessä tilassa Ukrainan Zaporizjassa.

1. Johdanto

Tässä selvityksessä keskitytään väestönsuojeluun ja evakuoointeihin lasten ja perheiden näkökulmasta. Aihe on ajankohtainen, sillä väestönsuojeluun ja väestönsuojiiin on kiinnitetty Suomessa viime vuosina aikaisempaa enemmän huomiota. Aiheesta ei kuitenkaan ole juurikaan saatavilla lapsia koskevaa tietoa suomeksi. Ajankohtaisuus näkyy muun muassa valmiusharjoituksissa, joissa viranomaiset, järjestöt ja vapaaehtoiset harjoittelevat yhteistoimintaa esimerkiksi luonnonilmiöiden ja onnettomuuksien aiheuttamissa tilanteissa, joissa voidaan tarvita väestön evakuointia.

Sota Ukrainassa on nostanut aikaisempaa ajankohtaisemmaksi varautumisen myös sotilaalliseen voimankäyttöön tai aseelliseen selkkaukseen Euroopassa. Asiantuntijat korostavat, että on tärkeää varautua myös uhkiin, joiden todennäköisyys on pieni, mutta joiden toteutuessa vaikutus olisi suuri. Esimerkiksi merikaapelirikot ja miehittämättömien ilma-alusten eli droonien aiheuttamat tilanteet Suomessa ja lähialueilla ovat näyttäneet, että Euroopassa on varauduttava myös uudenlaisiin tilanteisiin ja haasteisiin.

Vuonna 2020 Pelastakaa Lapset kartoitti kantasuomalaisten sekä Suomeen muuttaneiden lasten ja perheiden huomioimista varautumisessa (Lapset kriiseissä – Selvitys lasten haavoittuvuudesta ja asemasta varautumisessa ja häiriötilanteissa, Pelastakaa Lapset 2021). Selvityksessä huomattiin, että lapset ja perheet jäivät kansallisella tasolla varautumisessa ja julkisissa valmiussuunnitelmissa usein osaksi yleistä haavoittuvien ryhmien kategoriaa, eikä suunnitelmissa avata, miten lapset käytännössä huomioidaan. Lasten tarpeiden huomiointi ja turvallisuuden painottaminen jäi selvityksen mukaan asiaan erikoistuneiden viranomaistahojen varaan. Maahanmuuttajataustaisten ja erikielisten lasten ja perheiden huomioimisesta varautumisessa sekä valmiussuunnittelussa on yhä vaikea löytää materiaalia. Vaikuttaa siltä, että lasten ja perheiden sekä eri kieliryhmien huomioimisesta varautumisessa läpileikkaavasti on vielä tehtävää. Toisaalta lasten, perheiden ja eri kieliryhmien lisääntyvä huomioiminen normaalioloissa vaikuttaa yleensä myönteisesti myös häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. (Mt.)

Sota Ukrainassa nousee selvityksessä esiin läpileikkaavasti. Helmikuun 2022 jälkeen miljoonia ukrainalaisia on paennut maan sisällä ja ulkomaille (UNHCR 2024). Sota Euroopassa osoittaa, millaisiin lasten ja lapsiperheiden arjen perusturvallisuutta rikkoviin tilanteisiin on kehitettävä ajantasaista varautumista. Ukrainalaisilla ja Pelastakaa Lasten Ukrainan maatoimistolla on sodan myötä kokemusta esimerkiksi suojautumisesta sekä opetuksen ja psykososiaalisen tuen järjestämisestä sodan keskellä. Selvityksen haastatteluissa ja käytetyissä lähteissä on Ukrainasta saatuja havaintoja ja käytännön työn kokemuksia.

Selvityksen tavoitteena on koota yhteen olemassa olevaa tietoa ja tuottaa uutta tietoa lasten asemasta, tarpeista ja niiden huomioimisesta evakuoinneissa ja väestönsuojelussa Suomessa. Selvityksen löydösten ja suositusten avulla voidaan vahvistaa lasten huomioimista evakuoinneissa, valmiussuunnittelussa ja väestönsuojelussa sekä niihin liittyvässä resurssoinnissa. Selvitys on kohdennettu erityisesti viranomaisille, järjestöille, vapaaehtoisille ja päättäjille, jotka toimivat varautumisen, valmiussuunnittelun ja väestönsuojelun parissa.

Selvitys pohjautuu kahdeksaan asiantuntijahaastatteluun, kirjallisuuskatsaukseen ja Pelastakaa Lasten käytännön työn kokemukseen Ukrainasta. Selvitys on valtakunnallinen, vaikkakin lähde-materiaaleissa korostuvat Helsingistä saadut tiedot. Lisäksi käytettävissä oleva aineisto on ollut rajallista, koska suuri osa viranomaislähteistä on salassa pidettäviä tai niiden käyttö on rajoitettua.

Selvityksen ensimmäisessä luvussa määritellään keskeisiä käsitteitä ja kuvataan selvityksen menetelmät. Toisessa luvussa avataan väestönsuojelua ja evakuointeja määrittävää lainsäädäntöä, kansainvälisiä sopimuksia ja viranomaisohjeita yleisesti ja lasten sekä perheiden näkökulmasta. Luvussa kuvataan myös haavoittuvia ryhmiä poikkeusoloissa sekä väestönsuojelua, väestönsuojia ja evakuointeja. Luvun lopussa käsitellään liikkumisen ja oleskelun rajoittamista sekä lapsiin evakuoinneissa ja väestönsuojelussa kohdistuvia riskejä. Kolmannessa luvussa keskitytään lasten tuen tarpeisiin ja lasta tukeviin asioihin väestönsuojelutilanteessa muun muassa psykososiaalisen tuen, henkisen kriisinkestävyyden, vanhemman roolin ja opetuksen näkökulmista. Lopuksi esitetään johtopäätökset ja suosituksia kunnille, hyvinvointialueille, valtionhallinnolle ja huoltajille.

1.1 Keskeiset käsitteet

LAPSI

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan lapsella tarkoitetaan jokaista alle 18-vuotiaasta henkilöä. YK:n lapsen oikeuksien sopimus astui Suomessa voimaan vuonna 1991.

EVAKUOINTI

Evakuoinnilla viitataan tilanteeseen, jossa ihmisiä ja heidän omaisuuttaan siirretään turvaan vaaralliselta alueelta. Evakuointi on väestön suojaamiskeino esimerkiksi sodan tai sen uhan aikana, mutta evakuoinnilla voidaan viitata myös yhden talon asukkaiden evakuointiin turvaan esimerkiksi tulipalon jäljiltä. (Sisäministeriö 2024, 7.)

EVAKUOINTIKESKUS

Evakuointikeskus on turvallisesti katsotulla alueella sijaitseva väliaikainen paikka, jonne majoitetaan ihmisiä väliaikaisesti ennen siirtymistä pysyvämpään majoitukseen (Sisäministeriö 2024, 8).

POIKKEUSOLO

Valmiuslaissa poikkeusoloiksi luokitellaan tilanteet, joissa uhka, toiminta tai tapahtuma tai niiden yhteisvaikutus kohdistuu esimerkiksi julkisen vallan päätöksentekokykyyn, rajaturvallisuuteen, yleiseen järjestykseen, sosiaali- ja terveydenhuollon tai pelastustoimen palvelujen saatavuuteen, välttämättömien hyödykkeiden ja palveluiden saatavuuteen, kriittisen liikenteen toimivuuteen tai näitä tukevien tieto- ja viestintäjärjestelmien toimintaan siten, että yhteiskunnan kannalta välttämättömät toiminnot estyvät, lamaantuvat tai vaarantuvat erityisen vakavasti. (Valmiuslaki 1552/2011.) Poikkeusolojen alueellinen laajuus, ajallinen kesto ja tilanteen vaikutukset ovat yleensä laajempia kuin häiriötilanteiden.

Poikkeusoloja valmiuslain (§ 3) mukaan ovat:

- aseellinen hyökkäys tai siihen rinnastettava teko ja sen jälkitila
- merkittävä tällaisen hyökkäyksen uhka
- erittäin vakava tapahtuma, joka uhkaa väestön toimeentuloa tai kansantalouden perusteita
- erityisen vakava suuronnettomuus
- laajalle levinnyt vaarallinen tartuntatauti

VÄESTÖNSUOJELU

Väestönsuojelu on humanitaarista toimintaa, jonka tarkoituksena on suojata väestöä ja turvata yhteiskunnan toimintakyky poikkeusoloissa, kuten sotilaallisessa konfliktissa. Pelastusviranomaisilla on väestönsuojelussa keskeinen toiminnallinen ja koordinoiva rooli. Sisäministeriö johtaa ja koordinoi pelastustoimen vastuulla olevia väestönsuojelun kansallisia järjestelyitä. Pelastusviranomaisten väestönsuojelutehtäviä ovat väestön varoittaminen, evakuointi, suojaaminen väestönsuojiiin sekä sammutus- ja pelastustoiminta. Pelastustoimen rinnalla väestönsuojelusta vastaavat ne viranomaiset, jotka hoitavat siihen kuuluvia tehtäviä normaalioloissakin. Esimerkkinä väestönsuojelusta voidaan pitää evakuointia. (Sisäministeriö 2024, 7–8.)

VÄESTÖNSUOJA

Väestönsuoja on rakennuksen yhteyteen rakennettu tila tai erillinen rakennus, joka on tarkoitettu suojaamaan väestöä poikkeusoloissa, kuten sotilaallisen hyökkäyksen aikana. Väestönsuoja suojaa muun muassa räjähdys- ja sirpalevaikutuksilta, rakennussortumilta, paineaalloilta, kemiallisilta taisteluaineilta, ionisoivalta säteilyltä sekä tulipaloilta. (SPEKa.) Pelastuslaki (379/2011) edellyttää väestönsuojien rakentamista tietyn kokoisiin rakennuksiin. Rakennusten omistajien ja haltijoiden vastuulla on rakentaa, ylläpitää ja kunnostaa väestönsuojat sekä laatia pelastussuunnitelmat. (Mt.)

VARAUTUMINEN

Varautuminen on toimintaa, jolla varmistetaan tehtävien mahdollisimman häiriötön hoitaminen ja mahdollisesti tarvittavat tavanomaisesta poikkeavat toimenpiteet häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Varautumisella pienennetään uhkien toteutumisen todennäköisyyttä, edistetään omaa valmiutta kohdata niitä ja luodaan edellytykset vasteelle. Varautumistoimenpiteitä ovat muun muassa valmiussuunnittelu, jatkuvuudenhallinta, etukäteisvalmistelut, koulutus sekä valmiusharjoitukset. (Sanastokeskus 2017.) Varautuminen kattaa toimenpiteet yksilötasolta yhteiskunnalliselle tasolle.

Yhteiskunnan valmius ja varautuminen perustuu valmiuslakiin. Valtioneuvoston, valtion viranomaisten ja laitosten, hyvinvointialueiden ja kuntien on huolehdittava siitä, että niiden tehtävät voidaan hoitaa mahdollisimman tehokkaasti myös poikkeusoloissa. Varautumisvelvollisuutta toteutetaan muun muassa valmiussuunnitelmien laatimisella ja toiminnan ennakkojärjestelyillä. (Valmiuslaki 1552/2011, 12 § luku 1.)

HENKINEN KRIISINKESTÄVYYS

Henkisellä kriisinkestävyydellä tarkoitetaan yhteiskunnan, yhteisöjen ja yksilöiden kykyä kestää kriisitilanteiden aiheuttamaa kuormitusta, ja se mahdollistaa toimintakyvyn kriisitilanteiden aikana. Henkisen kriisinkestävyys perustuu luodaan normaaliolojen aikana, ja se edistää myös kriisitilanteiden jälkeistä toipumista. (Valtioneuvosto 2025, 22.) Kriisinkestävydestä voidaan käyttää myös termiä resilienssi.

PSYKOSOSIAALINEN TUKI

Psykososiaalinen tuki on kattotermi toiminnalle, jolla edistetään ihmisten toimintakykyä ja hyvinvointia erityisesti äkillisissä ja traumaattisissa kriisitilanteissa. Psykososiaalisella tuella tarkoitetaan psyykkistä ja sosiaalista kuormitusta lievittämään ja torjumaan pyrkivää toimintaa kriisitilanteiden aikana tai niiden jälkeen. Psykososiaalisen tuen tavoitteena on lievittää stressiä, tukea selviytymistä ja auttaa sopeutumaan tilanteeseen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2019.)

Psykososiaalinen tuki on osa lakisääteisiä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja, joiden järjestämisestä vastaavat hyvinvointialueet. Psykososiaaliseen tukeen liittyvien palveluiden toteuttaminen voi tapahtua sosiaali- ja terveydenhuollon, vapaaehtoisten, kolmannen sektorin ja muiden toimijoiden yhteistyönä. (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021.) Psykososiaalinen tuki on otettava huomioon kunnan valmiussuunnitelmassa (valmiuslaki 12 §). Psykososiaalinen tuki voidaan määritellä myös yhteisölähtöiseksi toiminnaksi, johon voi sisältyä psykologista ensiapua, tukiryhmiä ja tiedon jakamista kriisin uhriksi joutuneille. (Ks. esim. IFRC 2018.)

TRAUMATISOITUMINEN

Traumatisoituminen eli traumaattinen psyykkinen kriisi voi syntyä, kun ihminen kohtaa äkillisen tai ennalta-arvaamattoman tapahtuman. Tällaisia tapahtumia ovat usein esimerkiksi koskemattomuuden menetys, toisen ihmisen kuolema, loukkaantuminen tai näiden asioiden uhka. Traumatisoituminen voi aiheuttaa ihmisessä muun muassa tunteen hallinnan menettämisestä ja kokemuksen elämän ylivoimaisuudesta, johon yksilön tavanomaiset sopeutumiskeinot eivät ole riittäviä. (STM 2019, 9.)

1.2 Selvityksen menetelmät

Selvitys pohjautuu kirjallisuuskatsaukseen sekä kahdeksaan haastatteluun. Haastateltavat olivat valmiuteen, väestönsuojeluun, pelastustoimeen ja/tai lapsiasioihin perehtyneitä asiantuntijoita, ja edustivat seuraavia viranomaisia ja järjestöjä:

- Sisäministeriön pelastusosasto
- Sosiaali- ja terveysministeriön Valmiusyksikkö
- Helsingin pelastuslaitos
- Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö (SPEK)
- Suomen Punainen Risti (SPR)
- Vantaan ja Keravan hyvinvointialueen (HVA) sosiaali- ja kriisipäivystys
- Lapsiasiavaltuutettu

Lisäksi selvitykseen haastateltiin aiheeseen perehtynyttä psykologia.

Kirjallisuuskatsauksessa käytiin läpi akateemisia sekä viranomaisten ja järjestöjen julkaisuja, ohjeita ja oppaita. Lisäksi aiheeseen liittyvää keskeisin lainsäädäntöä huomioitiin selvityksessä. Kirjallisuuskatsaus perustuu julkiseen materiaaliin. Selvityksessä ei käytetty viranomaisten tai muiden toimijoiden materiaalia, jonka käyttö on rajattua tai salassa pidettävää.

Kirjallisuuskatsauksessa hyödynnettiin useita eri tietokantoja ja aineistolähteitä. Aineistoa etsittiin sekä suomen- että englanninkielisillä hakusanoilla, kuten *evakuointi*, *väestönsuojelu*, *valmius*, *lapset*, *kriisit*, *children in crises*, *evacuation*, *civil protection* ja *emergency preparedness*. Lisäksi aineistoa tunnistettiin aiemmin löydettyjen julkaisujen lähdeluetteloiden kautta. Kyseessä ei ole systemaattinen kirjallisuuskatsaus, vaan aiheen kannalta keskeisiin lähteisiin perustuva harkinnanvarainen katsaus.

Haastateltavien henkilöllisyydet sekä haastatteluiden pohjalta nostetut lainaukset ovat anonyymeja, mutta haastateltavien edustamat organisaatiot mainitaan selvityksessä ja lainausten yhteydessä. Joissakin tapauksissa haastateltavan henkilöllisyys voi olla mahdollista päätellä organisaation tai tehtävän perusteella.

Haastattelukysymykset (ks. Liite 1) käsittelivät lasten, nuorten ja erityisryhmien asemaa, riskejä ja huomioimista evakuoinneissa ja väestönsuojelussa. Haastattelukysymykset olivat puolistrukturoituja, ja osa kysymyksistä esitettiin kaikille haastateltaville. Haastateltavan asiantuntijuuden mukaan esitettiin myös kohdennettuja kysymyksiä. Haastateltavilta kysyttiin myös, miten lapsia tulisi huomioida edellä mainituissa asioissa ja millä tasolla lasten huomioiminen on olemassa olevissa suunnitelmissa. Haastatteluissa oli myös psykososiaaliseen tukeen, vanhempien tukemiseen ja vanhemman rooliin liittyviä kysymyksiä.

SELVITYKSEN EETTISYYS

Selvityksen tavoitteet, aineistonkeruu, osallistujien yksityisyys sekä selvityksen tulosten julkaiseminen toteutetaan eettisten tutkimusperiaatteiden mukaan. Toteutuksessa noudatettiin tutkimuseettisiä periaatteita vapaaehtoisen osallistumisen, luottamuksellisuuden, huolellisuuden ja läpinäkyvyyden osalta. Selvityksen kirjoittamisen aikana noudatettiin huolellista ja rehellistä otetta niin haastatteluiden, niiden analysoimisen sekä kirjallisuuskatsauksen kohdalla. Selvityksen suunnitteleminen tehtiin huolellisesti, ja toimintaa arvioitiin prosessin ajan.

Haastateltaville kerrottiin selvityksen tarkoitus, tiedonkeruun ja anonymiteetin käytännöt sekä annettiin tietoa selvityksen tulosten julkaisemisesta. Selvitykseen haastatteluista nostettuja lainauksia on muokattu luettavampaan muotoon, ja toistuvat sanat on poistettu vastauksista ymmärrettävyyden vuoksi.

KUVA: OLEKSANDR KHOIMENKO PELASTAKAA LAPSET

2. Lapset väestönsuojelussa ja evakuoinneissa

” Meillä on lapsiväestöä, jotka eivät vielä puhu tai liiku itsenäisesti. Meillä on myös lapsiväestöä, jotka puhuu, liikkuu ja on osittain paljon toimintakykyisempiä fyysiseltä toimintakyvyltään, kun monet aikuiset. On myös niitä, jotka ovat kognitiivisilta taidoiltaan heikommassa asemassa kuin mitä aikuisväestö. Meillä on lapsia hirveän erilaisilla taustoilla: lapsia erityistarpeineen, erilaisia sairauksia, vammoja tai neuroepätyypillisyyttä. Näitä erityisryhmiä ei ehkä voi yleistää siihen, mikä on lapsen kyky ymmärtää annettuja ohjeita evakuointitilanteessa, koska siinä on niin valtavia eroja lasten välillä. Sitten on paljon maahanmuuttajataustaisia lapsia, jotka voivat olla toimintakyvyltään ja kielitaidoltaan tosi eri tasolla. Lähtisin pilkkomaan pienempiin osiin lasten yksilöllisyyttä ja tarpeita: teini-ikäisten ja imeväisikäisten lasten huomioiminen on erilaista.

Haastateltava, sosiaali- ja terveysministeriö

Suomessa on lähes miljoona lasta. Tämä on noin viidennes Suomen väestöstä, mikä tekee alaikäisistä demografisesti merkittävän ryhmän. Lapsiperheitä on yli puoli miljoonaa, eli kolmannes koko maan väestöstä. Yli 40 prosenttia perheistä on pikkulapsiperheitä, joissa on alle 7-vuotiaita lapsia. (Tilastokeskus 2025a.)

Lapset luokitellaan valmiussuunnitelmissa usein haavoittuvassa asemassa olevaan tai erityistä tukea tarvitsevaan ryhmään muiden erityisryhmien rinnalle. Tämä perustuu siihen, että lapset ovat riippuvaisia aikuisista ja palveluista, eivätkä he kriisitilanteissa kykene huolehtimaan omasta turvallisuudestaan tai hyvinvoinnistaan samalla tavalla kuin aikuiset. Lasten suuri määrä yhdistettynä heidän erityiseen haavoittuvuuteensa osoittaa, että valmiussuunnittelussa lapsiväestö on sekä laaja että erityistä huomiota tarvitseva ihmisryhmä. Lapsissa on myös erityisryhmiin tai vähemmistöihin kuuluvia, kuten esimerkiksi eri kieli- ja kulttuuritaustoista tulevia sekä vammaisia lapsia. Lapsiperheissä vieraskielisten osuus on merkittävä. (Pelastakaa Lapset 2021.)

Viranomaiset pyrkivät turvaamaan lakisääteisten kriittisten toimintojen jatkumisen kaikissa olosuhteissa, myös poikkeusoloissa. Lasten, nuorten ja perheiden arjen jatkumisen kannalta keskeisimpinä toimintoina voidaan pitää erityisesti terveydenhuoltoa, siviilien suojelua, opetuksen ja varhaiskasvatuksen jatkuvuutta sekä toipumisen mahdollistamista.

Oikea-aikaisella tuella, perusteellisella varautumisella ja lasten erityistarpeiden huomioimisella voidaan merkittävästi lievittää häiriötilanteiden vaikutuksia lapsiin. Kriisi- ja häiriötilanteiden sekä poikkeusolojen aikana YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen periaatteiden toteutuminen voi kuitenkin vaikeutua. (Ks. lisää luku 2.1.2).

Selvityksen haastateltavat pohtivat sitä, että laajoissa kriiseissä muun muassa lastensuojelupalveluiden kantokyky voi joutua koetukselle, ja resurssien priorisointi käydä välttämättömäksi. Tästä huolimatta lasten suojelu ei saa vaarantua. Lapsella on aina oikeus fyysiseen ja psyykkiseen turvallisuuteen.

” Sitten puhutaan oikein laajoista kriiseistä, niin miten hyvin meidän lastensuojelupalvelut. Tällä hetkelläkin mediasta luetaan, että niissä on ongelmia ajoittain, niin mikä niitten kriisinkestävyys on siinä tilanteessa? Joudutaan varmaan tekemään tosi voimakasta priorisointia sitten, että mihin ne lastensuojelun resurssit kohdentuu ja mitenkö pystytään pitämään huolta lapsista, jotka on joutunut huoltajista eroon.

Haastateltava, Suomen Punainen Risti (SPR)

” Ukrainan sodan alkuvaiheessa heillä tuli isoja ongelmia sen suhteen, miten he pystyvät näistä lapsista ja nuorista huolehtimaan. On tiedossa, että henkilökunta esimerkiksi pakeni tai joutui rintamalle ja lapset jäivät heitteille siinä tilanteessa. On muodostunut vaarallisia rikollisjengejäkin, kun sijoitetut lapset jäävät täysin heitteille ja heistä ei kukaan huolehdi.

Haastateltava, sosiaali- ja terveysministeriö

Osa selvityksen haastateltavista tunnisti, että lapsen aseman huomioimisessa kriisitilanteiden osalta on edistytty, mutta siinä on vielä kehittämistarpeita. Vaikka haavoittuvat ryhmät huomioidaan yhä paremmin valmiussuunnittelussa, lapsille ei ole kattavia ja konkreettisia toimintamalleja esimerkiksi laajamittaisiin evakuoiteihin tai väestönsuojaolosuhteisiin ainakaan julkisesti saatavilla olevassa materiaalissa. Valmiussuunnittelusta puuttuu yhä selkeä lapsinäkökulma ja lasten oikeuksien varmistamiseen liittyvä konkreettinen suunnitelma poikkeusoloihin.

” Tässä on vielä tekemistä sen suhteen, että miten lapset näissä tilanteissa huomioidaan. Emme ole vielä niin pitkällä, että me pystyisimme käsi sydämellä sanomaan, että meillä on suunnitelmat siitä, miten me huomioimme lasten oikeudet tämän tyyppisessä tilanteessa.

Haastateltava, sosiaali- ja terveysministeriö

2.1 Väestönsuojelua ja poikkeusoloja koskeva lainsäädäntö ja ohjeistukset

2.1.1 VALMIUSLAKI

Valmiuslaissa (2011/1552) on keskeistä siviiliyhteiskunnan toiminnan turvaaminen erilaisten poikkeusolojen aikana. Valmiuslain tarkoituksena on poikkeusoloissa turvata muun muassa väestön toimeentulo ja maan talouselämä, ylläpitää oikeusjärjestystä, perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia sekä turvata valtakunnan alueellinen koskemattomuus ja itsenäisyys. Tämän tarkoituksen saavuttamiseksi poikkeusoloissa saatetaan tarvita viranomaisten poikkeuksellisia toimivaltuuksia. Valmiuslaissa säädetään normaalista poikkeavista toimivaltuuksista esimerkiksi perusoikeuksista poikkeamiseen.

Petteri Orpon hallituskaudella toteutetaan valmiuslain kokonaisuudistusta. Tätä selvitystä tehtäessä valmiuslain kokonaisuudistus on vielä kesken. Esityksessä uudeksi valmiuslaki (Oikeusministeriö 2025) ehdotetaan säädettäväksi uusi valmiuslaki, jolla kumottaisiin nykyinen laki (2011/1552). Valmiuslain kokonaisuudistuksen yksi keskeinen tarkoitus on lakiesityksen mukaan, että oikeusvaltioperiaatteet turvataan myös poikkeusoloissa. Lain lisätoimivaltuuksilla pyritään lakiesityksen mukaan turvaamaan perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen myös poikkeusoloissa. Tarkoituksena on välttämättömän toimeentulon ja huolenpidon turvaaminen haavoittuvassa asemassa oleville, joista lakiesitys mainitsee lapset, vammaiset henkilöt ja ikääntyneet. Lakiesityksen mukaan tarkoituksena on kansainvälisten velvoitteiden mukaisesti hillitä poikkeusolojen kielteisiä vaikutuksia vammaisten henkilöiden oikeuksiin ja huomioida lapsen etu. Valmiuslain lisätoimivaltuudet noudattavat lakiesityksen mukaan yhdenvertaisuusperiaatetta ja sukupuolineutraaliutta myös poikkeusoloissa. (Oikeusministeriö 2025, s. 150–151.)

2.1.2 KANSAINVÄLISET SOPIMUKSET

Kansainväliset ihmisoikeussopimukset, kuten Euroopan ihmisoikeussopimus ja kansalais- ja poliittisten oikeuksien yleissopimus (KP-sopimus), sisältävät artikloja, joilla jäsenvaltioille annetaan mahdollisuus sopimusvelvoitteista poikkeamiselle ja lisävaltuuksien antamiselle sodan tai muun kansakunnan elämää uhkaavan hätätilan aikana. Sopimusvelvoitteista poikkeaminen on mahdollista vain siinä laajuudessa kuin tilanne välttämättä vaatii. KP-sopimuksessa on poikkeusoloja koskeva artikla (4), jolla varmistetaan, että vaikka valtio voi rajoittaa tiettyjä vapauksia kriisin aikana, perimmäiset ihmisoikeudet on turvattava kaikissa olosuhteissa. Euroopan ihmisoikeussopimuksesta poikkeamisen mahdollistavat vain sota tai muu hätätila, joka uhkaa kansakunnan elämää (art. 15).

Taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien sopimuksen mukaan oikeus terveyteen velvoittaa julkista valtaa vaarallisten tartuntatautien torjuntaan, väestötasoihin ennaltaehkäiseviin toimiin, terveydenhuollon kapasiteetin ylläpitämiseen ja turvaamiseen sekä erityisessä riskissä olevien suojeluun. Vastaavat oikeudet turvataan myös YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa ja YK:n vammaissopimuksessa.

YK:n lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa valtioita asettamaan lapsen edun ensisijaiseksi kaikissa tilanteissa (art. 3.1). Velvoite lapsen ensisijaisuudesta pätee myös poikkeusoloissa. Vaikka lapsen oikeuksien sopimus ei sisällä artiklaa sopimusvelvoitteista poikkeamiseen hätätilassa, on YK:n lapsen oikeuksien komitea todennut, että sopimuksen yleisistä periaatteista ei saa poiketa edes sodan tai hätätilan aikana.

Lapsen oikeuksien sopimus sisältää neljä lapsen oikeuksien yleisperiaatetta

1. oikeus selviytymiseen ja kehittymiseen
2. oikeus syrjimättömyyteen
3. oikeus osallisuuteen
4. oikeus lapsen edun toteutumiseen

Samat perusoikeudet tulee taata jokaiselle lapselle tilanteesta riippumatta. Poikkeusoloissa lapsen oikeuksia voidaan rajoittaa vain erittäin painavista ja pakottavista syistä, josta esimerkkinä oli etäopetukseen siirtyminen COVID19-pandemian poikkeusolojen aikana. Samoin tulee noudattaa vammaisyleissopimuksen määräyksiä vammaisten henkilöiden suojelun ja turvallisuuden varmistamisesta sekä perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittamisesta myös poikkeusoloissa.

Lasten ja nuorten kuulemisen ja osallisuuden tarve varautumisessa nousivat esiin selvityksen haastattelussa. Tämän selvityksen mukaan tällaista lasten kuulemistä tai osallistamista ei juurikaan ole tehty Suomessa.

” Lasten ja nuorten näkemyksiä tulisi jo varautumissuunnitelmia tehtäessä kuunnella. Lapsinäkökulma toisi siihen sellaisia elementtejä, jotka varmasti auttaisivat paljon muitakin väestöryhmiä kuin vain lapsia. Etenkin pienet lapset huomioon ottava suunnittelu on hyvää suunnittelua ihan kaikille ihmisryhmille, puhutaan me sitten ikääntyvästä väestöstä, vammaisista tai maahanmuuttajataustaisista ihmisistä.

Lapsiasiavaltuutettu

2.2 Haavoittuvat ryhmät

” Meillä on myös pakolaistatuksella olevia lapsia ja erilaisista sotatilanteissa Suomeen tulee turvapaikanhakijoita. Lapsia, jotka jouduttaisiin esimerkiksi evakuointitilanteessa siirtämään, niin se heidän historia ja tausta tuo siihen myös oman erityisyyden ja omat riskit, jotka tulee huomioida. Aikaisemmat traumaattiset kokemukset helposti aktivoituu.

Haastateltava, Vantaan ja Keravan HVA, sosiaali- ja kriisipäivystys

Kriisi- ja häiriötilanteiden vaikutukset osuvat useimmiten yhteiskunnan haavoittuvaisimpiin ryhmiin. Valmiuslakiesityksessä todetaan (Oikeusministeriö 2025, s. 537), että lakiehdotuksessa on pyritty osana varautumisvelvollisuutta varmistamaan, että myös erityisryhmien tarpeisiin kiinnitetään huomiota valmiussuunnitelmien tekovaiheessa. Tämä on tärkeä läpileikkaava tavoite valmiussuunnitteluun, mutta valmiussuunnitelmia tekeville viranomaisille ja muille toimijoille jää paljon vastuuta siitä, miten erityisryhmien huomioiminen käytännössä konkretisoidaan valmiussuunnitelmiin, kuten pelastus-, evakuointi ja poikkeusolojen suunnitelmiin.

Sisäministeriön Evakuointien suunnittelu- ja toimeenpano -ohjeen (2024, s. 16) mukaan haavoittuvassa asemassa olevilla ihmisillä voi olla yksi tai useampia terveyteen, toimeentuloon, sosiaalisiin suhteisiin tai elinolosuhteisiin liittyviä riskejä. Niiden takia haavoittuvassa asemassa olevat eivät välttämättä pysty itsenäisesti evakuoitumaan tai huolehtimaan perustarpeistaan tilanteen aikana. Pääsääntöisesti kyseessä olevat henkilöt tarvitsevat säännöllisesti sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja arjessaan.

Erityistä tukea tarvitsevia ryhmiä voivat ohjeen mukaan olla esimerkiksi

- vammaiset henkilöt
- laitospalvelujen ja kotihoiton asiakkaat
- muut kuin Suomen kansalliskieliä äidinkielenään puhuvat
- kuljetusapua tarvitsevat
- vankeusrangaistusta suorittavat henkilöt.

Lisäksi

- lapset
- iäkkäät
- pitkäaikaistyöttömät
- maahanmuuttajat
- pitkäaikaissairaat
- mielenterveysongelmista kärsivät
- päihdeongelmista kärsivät. (Mts.)

Myös erilaiset pitkäaikaissairaudet ja toimintarajoitteet voivat aiheuttaa tuen tarvetta kaiken ikäisillä (Mts.). Erityisen tuen tarpeessa voivat olla myös lapset, joiden huoltajan tai huoltajien haavoittuvaisuus tekee heidän lapsistaan normaalioloissa ja erityisesti kriiseissä haavoittuvia. Tällaisia tilanteita voi olla esimerkiksi vanhemman pitkäaikaissairauden, mielenterveys- ja päihdeongelmien takia.

2.2.1 VAMMAISET LAPSET

Vammaiset lapset muodostavat erityisen haavoittuvan ryhmän väestönsuojelun ja evakuointien yhteydessä. Koronapandemian aikana huomattiin, että vammaisten henkilöiden huomioimisessa on merkittäviä puutteita. Nämä haasteet korostuvat entisestään kiireellisissä hätätilanteissa, kuten evakuoinneissa, joissa tiedon saaminen, nopea toimintakyky ja palvelujen katkeamattomuus ovat elintärkeitä. (Kehitysvammaliitto 2023.)

Häiriö- ja poikkeustilanteissa lapsilla on rajalliset mahdollisuudet ymmärtää tilannetta, ja vammaisuus voi lisätä riskiä jäädä ilman välttämätöntä tietoa. Saavuttamattoman viestinnän seurauksena lapsi ei välttämättä tiedä, miten toimia, minne mennä tai kehen olla yhteydessä. Selkokielliset, visuaaliset ja lapselle sopivat viestintätavat ovat keskeisiä, jotta tieto tavoittaa vammaisten lasten lisäksi myös ne lapset, jotka tarvitsevat tukea kommunikaatiossa. (Mt.)

Monet vammaiset lapset ovat päivittäin riippuvaisia tukipalveluista, apuvälineistä ja tuttuina pysyvistä rutiineista. Evakuointitilanteissa nämä voivat katketa äkillisesti. Ilman ennakkoon suunniteltuja käytäntöjä lapsi voi joutua tilanteisiin, joissa lapsen terveys, turvallisuus tai toimintakyky vaarantuu. Hyvinvointialueiden ja kuntien on varmistettava, että erityispalvelut, lääkitys ja apuvälineet ovat käytettävissä myös poikkeusoloissa. (Mt.)

Vammaisten lasten tukeminen edellyttää moniammatillista yhteistyötä: terveydenhuollon, sosiaalipalvelujen, opetuksen ja pelastustoimen on toimittava saumattomasti yhteen. Häiriötilanteissa tämä korostuu: lapsen mukana tulee kulkea tieto hänen tuen tarpeistaan, toimintakyvystään ja tärkeistä hoitokäytännöistä, jotta hän saa oikea-aikaista ja turvallista apua myös väestönsuojissa ja evakuointikeskuksissa. (Mt.)

Pelastus- ja ensihoitotilanteissa eri vammaisryhmien tarpeiden tunnistaminen on tärkeää paitsi inhimillisen kohtelun myös pelastustehtävän onnistumisen vuoksi. Suomen pelastusalan keskusjärjestö (SPEKb) on tuottanut ohjeita parantamaan viranomaisten valmiuksia auttaa ja pelastaa vammaisia henkilöitä. SPEK muistuttaa, että hätätilanteessa jokaisella on velvollisuus toimia. Mitä useampi osaa auttaa myös vammaista henkilöä hädässä, sitä varmemmin apua saavat kaikki sitä tarvitsevat. Ohjeessa huomioidaan myös pelastettavan henkilön apuna mahdollisesti oleva avustaja- tai opaskoira. Materiaali sisältää ohjeita erilaisten pelastettavien huomioimiseen. (Mt.)

2.3. Väestönsuojelu ja väestönsuojat

” Miten tärkeää on, että lapset saa leikkiä ja, että heidän osallistumistaan taiteisiin ja kulttuuriin mahdollistetaan. Ja tuetaan, että he saa virkistäytyä ja viettää leppoisaa, huoletonta vapaa-aikaa. Tämä tulisi tiedostaa pienten lasten kohdalla, että mahdollistetaan leikkihuone tai tällainen nurkkaus vaikka väestönsuojiiin.

Lapsiasiavaltuutettu

Väestönsuojelun tehtävänä on suojata siviiliväestöä aseellisten hyökkäysten seurauksilta, varmistaa eloonjäämisen edellytykset ja turvata yhteiskunnan keskeisten toimintojen jatkuvuus. Lisäksi sen tavoitteena on vahvistaa ihmisten kriisinsietokykyä ja tukea heitä hyökkäysten vaikutuksista toipumisessa. Väestönsuojeluun liittyviin tehtäviin sisältyvät muun muassa väestön varoittaminen, suojautuminen väestönsuojiiin, sammutus- ja pelastustehtävät sekä terveydenhuollon ja lääkinnän järjestäminen. (Suomi.fi (a).)

Väestönsuojelu ja väestönsuojien käyttö on Suomessa sotilaallisiin uhkiin ja poikkeusoloihin tarkoitettua toimintaa. Väestönsuojat antavat suojaa räjähdys- ja sirpalevaikutuksilta, säteilyltä, painealloilta, terveydelle vaarallisilta aineilta sekä rakennusten sortumisilta. (SPEKc; Sisäministeriö.) Rauhan ajan onnettomuuksissa, kuten kemikaali- tai säteilyonnettomuuksissa, väestönsuojiiin ei lähtökohtaisesti siirrytä. (Suomi.fi (a).) Esimerkiksi ydinvoimalaonnettomuudelta on viranomaisohjeiden mukaan tarkoitus suojautua sisätiloihin kotiin, sulkea tiiviisti ovet ja ikkunat sekä seurata ohjeita radiosta (Säteilyturvakeskus).

Väestönsuojat on mitoitettu välittömien asevaikutusten ajaksi, ei pitkäaikaiseen asumiseen. Väestönsuojiiin suojauduttaisiin tunneiksi tai korkeintaan muutamiksi vuorokausiksi, kunnes tilanne sallii poistumisen tai evakuoinnin. (Pelastustoimi (a).) Suomen kokonaisturvallisuuden mallissa lähtökohtana on, että kaupungit jatkaisivat poikkeustilasta huolimatta päivähoitoa, terveydenhuoltoa ja muuta yhteiskunnan kannalta välttämätöntä toimintaa (Valtioneuvosto 2025).

Pelastuslain mukaan tilat on voitava muuttaa väestönsuojiksi 72 tunnissa, mikä voi vaatia suurissa väestönsuojissa lukuisia työvaiheita. Joissakin asuintalojen väestönsuojissa käyttöönotto voi vaatia tilan tyhjentämistä. Väestönsuojien käyttöohjeiden mukaan suojissa olevat nukkuvat, työskentelevät ja lepäävät kolmessa kahdeksan tunnin vuorossa (Sisäministeriö 2026:1).

Suojautumistilanteessa oleellista on suljetun tilan koko suhteessa suojautujien määrään. Väestönsuojassa varataan nykymitoituksen mukaan vähintään 0,75 neliometriä henkilöä kohden (valtioneuvoston asetus väestönsuojista 408/2011). Vanhoissa asuinkerrostaloissa tai muissa väestönsuojissa voi olla sitäkin ahtaampaa. Väestönsuojaan tulee ottaa sisään henkilöitä niin kauan kuin siellä on tilaa. Tilanjakajien ja pressujen avulla suojissa eristetään tila esimerkiksi kuivakäymälöille. (Sisäministeriö 2026:1.)

Toisin kuin lemmikit, opas- ja avustajakoirat voi viranomaisohjeiden mukaan tuoda suojaan mukaan (ks. esim. pelastustoimi (a)). Tämä on yhdenvertaisuuden toteutumisen kannalta tärkeää, koska opaskoirat ovat käyttäjälleen välttämättömiä. Lemmikkien omistajille on tehty erilliset ohjeet väestönsuojaan siirtymistä ja evakuoointia varten (Pelastustoimi (d)).

Stressiä lisääviä tekijöitä väestönsuojissa voivat Helsingin väestönsuojeluyhdistyksen (2008) mukaan olla ahtaus, henkilökohtaisen tilan puute, melu, kuumuus tai kylmyys sekä tiedon puute ulkomaailmasta tai suojan sisäisistä asioista. Myös suojassa olevien ryhmien väliset ja ryhmien sisäiset suhteet voivat aiheuttaa jännitteitä. Väestönsuojeluyhdistyksen oppaassa (2008) kuvataan keinoja ennalta ehkäistä stressitekijöitä toiminnan hyvällä suunnittelulla, erityisryhmien huomioimisella ja tiedotuksella. Erityisryhmien ja erityisesti lasten huomioimiseksi oppaassa suositellaan selkeää päiväohjelmaa, joka lisää turvallisuuden tunnetta. Mahdollisuuksien mukaan lapsille olisi hyvä järjestää leikkienurkkaus ja esimerkiksi ohjattua toimintaa. Lapsille varattaviksi tarvikkeiksi suositellaan piirustusvälineitä, pelejä, satukirjoja ja sarjakuvalehtiä. Nuorille oppaassa suositellaan omaa nurkkausta, jossa he voivat oleskella aikuisista erillään. Nuorille tärkeää voi suojassa olla esimerkiksi musiikin kuuntelu (kuulokkeilla). Ajanvietteeksi nuorille olisi oppaan mukaan hyvä olla pelejä, lehtiä, sarjakuvia ja videopelejä, mikäli se on suojassa mahdollista. (Mt.)

Suomalainen väestönsuojajärjestelmä on herättänyt kansainvälistä kiinnostusta jo pidempään. Aitutlaatuista moniin muihin verrattuna Suomessa on kattavan väestönsuojaverkoston lisäksi sen moninaiset käyttömahdollisuudet rauhan aikana. Väestönsuoja voi toimia normaalioloissa parkkihallina tai metroasemana, liikuntasalina tai häkkivarastona. Väestönsuojien sijainti ja tilat tulevat tutuiksi ainakin niille alueen asukkaille, jotka käyvät tiloissa harrastusten tai muun syyn takia.

Esimerkiksi Kuopiossa Savilahden asuinalueella sijaitseva väestönsuoja Luola on laaja liikunta- ja tapahtumakeskus sekä kohtaamispaikka ja väestönsuoja, joka on rakennettu kallion sisään. Luola toimii väestönsuojana noin 7000 hengelle. Luolassa voidaan järjestää tapahtumia jopa 2500 ihmiselle, ja sitä voidaan käyttää myös tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaan. Oppilaitokset käyttävät Luolaa liikuntatiloinaan. Suuren monitoimihallin lisäksi Luolasta löytyy mm. tanssisali, kuntosali, kahvila, kokoustila ja kamppailulajitilat. (Kuopion kaupunki, Akiola 2025.)

KUVA: ANNA SALMENHAARA / PELASTAKAA LAPSET

Kuva: Kuopiossa Savilahden asuinalueella sijaitseva väestönsuoja Luola

Helsingissä puolestaan tällaisia monikäyttöisiä väestönsuojia ovat esimerkiksi

- Hakaniemen torin alla sijaitseva Leikkiluola, joka on lapsiperheiden keskuudessa suosittu leikkipaikka.
- Itäkeskuksen uimahalli
- Karting-rata Myllypurossa
- Jousiammuntaradat
- Kontulan skeittihalli, joka on osa Helsingin kaupungin nuorten toimintakeskus Luuppia.
- Sörnäisten väestönsuojassa sijaitseva Vapaan taiteen tila, joka on Taideyliopiston opiskelijoiden käytössä oleva tapahtumatila.
- Helsingissä Kamppi-Forumien kaksikerroksinen väestönsuoja on Forumien kauppakeskuksen yhteydessä oleva parkkihalli. Suojaan mahtuu enimmillään noin 10 500 ihmistä.

(Lähteet: Pelastustoimi (c), Helsingin kaupunki, New York Times 2025)

Helsingin väestönsuojeluyhdistys ry ylläpitää Helsingin väestönsuojelumuseota, jossa voi tutustua sotien aikaiseen väestönsuojeluun sekä väestönsuojelun historiaan ja nykypäivään. Yhdistys myös kouluttaa vapaaehtoisia väestönsuojanhoitajiksi.

Evakuointi- ja väestönsuojeluharjoituksissa viranomaiset, järjestöt, vapaaehtoiset ja paikalliset asukkaat voivat harjoitella esimerkiksi väestönsuojien käyttöönottoa, käyttöä ja siellä toimimista tai väestön siirtämistä ja vastaanottamista hätämajoitukseen tai evakuointikeskukseen. Harjoitukset ovat hyviä keinoja selkiyttää eri toimijoiden rooleja, yhteistyötä sekä kouluttaa henkilökuntaa ja vapaaehtoisia. Usein harjoituksissa korostuu myös johtamisen ja viestinnän kehittäminen. Tällaisiin harjoituksiin ei useimmiten ole osallistunut lapsia harjoituksen maalihenkilöinä eli testikäyttäjinä, tai siitä ei ole juurikaan tietoa saatavilla.

Helsingin pelastuslaitoksen ja Maanpuolustuskoulutuksen (MPK) koulutuskokonaisuus kallioväestönsuojissa toimiville vapaaehtoisille on hyvä esimerkki siitä, miten vapaaehtoisia ja työntekijöitä voidaan valmentaa toimimaan erilaisissa tehtävissä kalliosuojissa poikkeusoloissa. Pelastakaa Lapset järjestää edellä mainittujen toimijoiden kanssa kalliosuojakoulutuksen käyneille halukkaille Lapsiturvallinen toiminta kalliosuojissa -verkkokoulutusta. Kurssi on koettu hyödylliseksi eri tehtävissä kalliosuojissa toimiville.

Eri ryhmien tarpeita on otettu huomioon Ukrainassa muun muassa väestönsuojien varustelussa. Suojien käyttöä on lisännyt ja helpottanut esimerkiksi lasten leikkipaikkojen ja riittävien makuupaikkojen tarjoaminen väestönsuojissa. (Räikköläinen, Sundholm & Juutinen 2025, 60.) Ukrainassa on myös pyritty mahdollistamaan opetuksen jatkuminen väestönsuojissa ilmahälytysten aikana. Tämän on nähty edistävän lasten oppimistuloksia ja vähentävän lasten psykologista painetta. Räikköläinen, Sundholm ja Juutinen (2025, 60) pitää tärkeänä, että myös Suomessa tulisi kehittää vastaavia järjestelyitä.

Pelastakaa Lasten työstä Ukrainassa on saatu kokemusta siitä, miten Lapsiystävällinen tila -toimintaa (ks. luku 3.2 (nosto)) ja koulujen opetusta voidaan toteuttaa erilaisissa suojissa. Pelastakaa Lapset on mahdollistanut lähiopetuksen jatkumista suojissa kunnostamalla kouluihin suojia, mikä on parantanut lasten oppimistuloksia ja vähentänyt lasten psykologista painetta. (Save the Children 2025.)

Olisi hyvä, että väestönsuojien suojautumiseen olisi mietitty niitä asioita, että miten siellä pystyttäisiin näitä lapsiystävällisiä tiloja ottamaan huomioon.

Haastateltava, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö (SPEK)

MITÄ MUKAAN VÄESTÖNSUOJAAN?

Poikkeusoloissa sodan aikana on sisäministeriön väestönsuojien käyttöoppaan mukaan 'tarpeen pitää aina mukanaan ainakin henkilöllisyydestodistus, matkapuhelin, omat välttämättömät lääkkeet sekä pieni määräkäteistä rahaa ja juotavaa' (Sisäministeriö 2026:1, s. 20–21).

Väestönsuojiiin varataan yhteiseen käyttöön vettä. Jokaisen on suositeltavaa lisäksi varata etukäteen henkilökohtaisia tarvikkeita, jotka voi ottaa nopeasti mukaan väestönsuojaan siirryttäessä. **Tällaisia tarvikkeita ovat oppaan mukaan muun muassa:**

- omaan käyttöön tarkoitettu ruoka ja juoma, joita voi nauttia lämmittämättä (ei alkoholia)
- henkilökohtaiset hygieniatarvikkeet
- varusteet yöpymiseen ja oleskeluun (esimerkiksi makuupussi ja -alusta)
- otsa- tai taskulamppu, joka toimii paristoilla tai muuten ilman verkkovirtaa
- varavirtalähde matkapuhelimen ja muiden laitteiden lataukseen
- korvatulpat ja silmälaput nukkumiseen
- ajanviete (kirjoja, pelejä, leluja, paperia, kyniä). (Mts.)

Väestönsuojan käytön turvallisuuden ja viihtyvyyden kannalta on tärkeää, ettei suojaan tuoda alkoholia, huumeita, aseita, lämpöä tuottavia laitteita (esim. retkikeitintä tai myrskylyhtyä), eikä voimakkaasti tuoksuvia tuotteita. (Mts.)

72 h varautumissuosituksen mukaan kotona olisi hyvä olla ruokaa ja lääkkeitä vähintään kolmeksi vuorokaudeksi. Lapsiperheiden on huomioitava kotivarassa oman perheen tarpeet, lasten iän ja ruokavalion mukainen varautuminen sekä mahdolliset lemmikit. Kotivaraa ja erityisesti sellaisenaan syötävää ruokaa voidaan tarvita evakuoitilanteessa tai väestönsuojaan mentäessä. (72tuntia.fi)

Omaa kotia tai kulloistakin sijaintia lähimmän väestönsuojan voi selvittää esimerkiksi taloyhtiöltä, kunnalta tai pelastuslaitokselta.

KUVA: LASTEN KESKUS

Kuva: Kirjassa lapset ratkovat mystisten sinisten kolmioiden arvoitusta Palovaarin ja palokoira Pentin avulla oppien samalla kotivarasta sekä väestönsuojista kerrostalossa ja koulussa.

Lapsiperheet tarvitsevat mukaansa enemmän tarvikkeita ja siksi myös hieman muita enemmän tilaa suojassa. Jos suojassa olisi aivan täyttä, se ei kuitenkaan olisi välttämättä mahdollista.

Suojassa ei välttämättä ole tilanteesta ja suojan varustuksesta riippuen jatkuvasti verkkoyhteyttä. Puhelimien tai muiden sähkölaitteiden lataaminen voi olla rajoitettua, jos pistorasioita ei ole riittävästi tai sähkösaannissa on puutteita.

VÄESTÖNSUOJIENTÄ KÄYTTÖKOKEMUKSIA UKRAINASTA

Helsingin pelastuslaitos on koostanut tietoa väestönsuojien käytöstä Ukrainassa ja suojautujien kokemuksista. Saatujen tietojen mukaan valtaosa väestönsuojissa oleskelusta on lyhytaikaista. Useimmiten suojaan mennään muutamaksi tunniksi hälytyksen ajaksi ja palataan sitten kotiin. Pitkäaikaisempi väestönsuojissa asuminen on keskittynyt erityisesti metroasemiin ja joidenkin talojen kellareihin ja bunkkereihin. Ihmiset ovat omatoimisesti lisänneet suojien viihtyvyyttä tuomalla sinne patjoja, peittoja, tyynyjä, leluja ja muuta tavaraa. Myös neuvotteluhuoneista ja jumppasaleista on tehty tilapäisiä suojia, joissa ihmiset nukkuvat lattialla, tekevät ruokaa ja hoitavat lapsia. Moni perhe menee suojaan jo illalla, jotta yöllä ei tarvitse herätä ja liikkua pimeässä. Lapsille otetaan mukaan kuulosuojaimet, tabletit, leluja ja muuta tekemistä. Suojautujilla on ollut usein mukana lemmikkejä, eikä sen ole havaittu aiheuttaneen järjestyshäiriöitä.

Jatkuviin hälytyksiin on Ukrainassa alettu turtua, ja ihmiset reagoivat yhä enemmän vasta todettuun, lähellä olevaan uhkaan. Tartuntatautiriski, heikot hygieniaolosuhteet ja ahtaus eivät ole olleet suojaan hakevien ukrainalaisten ensisijaisena huolena. Merkittävämmäksi on muodostunut tilannetiedon tarve, yhteys ulkomaille ja läheisiin sekä työntekomahdollisuus. Ihmiset ovat kokeneet tiedonsaannin puutteen ahdistavaksi. Kun suojassa on mahdollisimman viihtyisää, lapsille tekemistä ja nettiyhteys toimii, sinne tullaan ja jäädään todennäköisemmin pidemmäksi aikaa, mikä lisää perheiden turvallisuutta. (Helsingin pelastuslaitos 2025.)

Rintama-alueilla päiväkotilapset ja koululaiset saattavat viettää usein koko päivän suojissa, koska opettaja tai muu viranomainen määrää suojautumaan. Isolle osalle lapsista suojissa oleskelu on siksi arkipäiväistä ja pitkäkestoista. Kotona jokainen perhe tekee oman päätöksensä suojautumisesta. Aikuiset ja nuoret seuraavat Telegram-kanavien päivityksiä siitä, mihin päin ohjus tai drooni on liikkumassa ja sen perusteella tekevät suojautumispäätöksen. (Pelastakaa Lapset 2026a.)

2.4 Evakuoinnit

” Aikuisten on helpompi kestää sellaista, että nyt me ollaan ja odotellaan ja tässä nyt voi mennä päivä tai pari. Lapsen maailmassa se on todella pitkä aika vaan odotella, niin meidän tehtävä tietenkin on tarjota niihin evakuointikeskuksiin, että siellä on huomioitu lapset ajatellen myös tarvikkeita ja varusteita.

Haastateltava, Vantaan ja Keravan HVA:n sosiaali- ja kriisipäivystys

Evakuoinneilla suojataan väestöä, esimerkiksi sodan tai sen uhan aikana siirtämällä heidät turvaliselle alueelle. Vaaralliselta alueelta evakuoitu väestö voidaan siirtää esimerkiksi evakuointikeskuksiin, jolla tarkoitetaan väliaikaiseksi tarkoitettua majoituspaikkaa ennen pysyvää majoitusta. (Sisäministeriö 2024. 7–8.)

Sisäministeriön Evakuointien suunnittelu- ja toimeenpano-ohjeen (2024) mukaan jokaisella on velvollisuus kykynsä mukaan pitää huolta itsestään ja toimeentulostaan. Ohje huomioi, että evakuointeihin voi liittyä tarvetta järjestää myös evakuoitavien hoidon ja palvelutarpeiden arviointi. Viimesijassa kokonaisuuteen sisältyy myös evakuoitavien yksilölliseen tarpeeseen perustuvat tilapäisen asumisen edellyttämät järjestelyt sekä välttämättömän huolenpidon ja toimeentulon turvaaminen (sosiaalihuoltolaki 12 §). Tämä voi tarkoittaa käytännössä esimerkiksi tarvittavan ruokahuollon ja lääkkeiden järjestämistä. Tilapäinen asuinpaikka järjestetään sosiaalihuoltolain (21 §) mukaisesti henkilölle, joka erityisestä syystä tarvitsee asumisensa järjestämisessä hyvinvointialueen lyhytaikaista ja kiireellistä apua. (Sisäministeriö 2024.) Lapset mainitaan ohjeessa haavoittuvassa asemassa olevana ryhmänä muun muassa vammaisten henkilöiden, maahanmuuttajien, iäkkäiden ja mielenterveys- ja päihdeongelmista kärsivien joukossa. (Mts. 15.)

Evakuoinnit valmistellaan sekä normaaliolojen onnettomuuksia ja vaaratilanteita että poikkeusolojen uhkia silmällä pitäen. Velvollisuuksista, jotka liittyvät evakuointeihin, varautumiseen ja niiden toteuttamiseen, määrätään muun muassa pelastuslaissa (379/2011), pelastustoimesta annetussa valtioneuvoston asetuksessa (407/2011) ja valmiuslaissa (1552/2011). Lisäksi asiaa säännellään toimialakohtaisessa lainsäädännössä, kuten esimerkiksi sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) ja terveydenhuoltolaissa (1326/2010). (Sisäministeriö 2024, 8.)

Vaikka evakuoinneilla voidaan taata väestön turvallisuus poikkeustilanteiden aikana, puutteellisesti suunnitellut evakuoinnit voivat lisätä tiettyjä riskejä. Aseellisissa konflikteissa riskejä voivat olla muun muassa seksuaalinen väkivalta ja psykologiset traumat erityisesti niillä, jotka kuuluvat riskiryhmiin jo ennen evakuointia. (UNHCR 2025; Norwegian Refugee Council 2016.)

YK:n pakolaisjärjestö UNHCR:n mukaan evakuointitilanteissa riskiryhmät tarvitsevat erityistä huomiota, ja heidän tarpeitaan tulee kartoittaa niin evakuointien suunnittelussa, niiden aikana kuin evakuointien jälkeenkin. Lapsen oikeuksien ja perustarpeiden turvaamiseksi tulee evakuointeissa taata muun muassa riittävä määrä koulutettuja aikuisia, joiden tehtävänä on huolehtia lasten turvallisuudesta esimerkiksi, jos lapsi joutuu tilapäisesti eroon huoltajistaan. (UNHCR 2025.)

” Etenkin nuorilla lapsilla se, että pystytään hoitamaan evakuoinnit niin, että perhe- tai sukuyhteisöt pysyvät koossa. Ilman siitähän [perheen pitämistä yhdessä] tulee äärimmäisen uhkaava tilanne pienille lapsille. Tällaiset asiat on huomioitava evakuoinneissa, että pyritään pitämään luonnolliset ryhmät koossa mahdollisuuksien mukaan.

Psykologi

Lasten suojaamiseen liittyy evakuoinneissa juridisia ja järjestelyihin liittyviä kysymyksiä. Lasten evakuoinnissa erityisinä riskeinä nähdään erkaantuminen huoltajista tai sisaruksista (Protection Cluster Ukraine 2024, 3.) Perheen erkaantumista tulee ennaltaehkäistä, ja erkaantumisen tapahtuttua tulee pyrkiä saattamaan perhe mahdollisimman nopeasti yhteen. (UNHCR 2025.) Jos vanhempi on kriisin vuoksi toimintakyvytön, eikä lähiympäristöstä löydy muita turvallisia aikuisia tukemaan lasta, vastuu siirtyy viranomaisille.

Sota Ukrainassa on osoittanut, että humanitaarisen avun ja terveyspalvelujen lisäksi on varmistettava psykososiaalisen tuen ja mielenterveyspalvelujen saatavuus ja riittävyys poikkeusoloissa niin kotiseudulla kuin maan sisäisen pakolaisuudenkin aikana ja riittävän pitkään tilanteen jälkeen. (WHO 2025.)

Kaiken kaikkiaan turvallisen evakuoinnin periaatteet korostavat sekä perheyhteyden ylläpitämistä että viranomaisten aktiivista vastuunottoa niissä tilanteissa, joissa perheen kyky suojella lasta ei riitä. Selkeä organisointi, toimivat viestintäkanavat ja riittävä määrä luotettavia aikuisia ovat välttämättömiä lasten hyvinvoinnin turvaamiseksi. (UNHCR 2025.)

Tätä selvitystä varten haastatellun asiantuntijan mukaan Ukrainassa tehtyjen evakuointien keskeinen oppi on toimivien viestintäyhteyksien merkitys. Riittävä mobiiliverkko tulee varmistaa kaikissa paikoissa, joihin evakuoituja sijoitetaan, kuten kallioväestönsuojissa ja evakuointikeskuksissa. Näin perheet voivat pitää yhteyttä toisiinsa myös erossa ollessaan.

Evakuointitilanteessa voi olla haastavaa varmistaa, että kaikki saavat ja ymmärtävät tiedon evakuoimisesta. Viranomaisilla eli esimerkiksi poliisilla ja pelastuslaitoksella ei ole yleensä resursseja käydä asuntoja läpi silloin, kun viranomaiset antavat evakuointikäskyn. Viranomaistiedotus voidaan joutua hoitamaan tiedotusvälineiden sijaan kaduilla kovaäänisillä. Vanhemmilla on tilanteessa paljon vastuuta. Jos vanhempi ei havaitse tai ymmärrä viestiä tai päättää jäädä lasten kanssa kotiin evakuointimääräyksestä huolimatta, tätä ei välttämättä huomata eikä viranomaisilla ole mahdollisuutta puuttua asiaan. (Ks. esim. Sisäministeriö 2024; SPEK (d); Suomi.fi (b).)

Esimerkiksi Ukrainassa moni perhe on päättänyt jäädä tai palata alueille, joilla on ollut jo pitkään voimassa viranomaisen antama evakuointikäsky tai, joissa sotatoimet vaarantavat turvallisuuden. Palvelujen saatavuus ja järjestäminen ovat lasten hyvinvoinnin kannalta merkittävä haaste näillä alueilla. (Pelastakaa Lapset 2026b.)

Geneven yleissopimus (lisäpöytäkirja 82/1980) kieltää siviiliväestön pakkosiirrot sotatilanteissa. Toisaalta valtioilla on sopimuksen mukaan velvollisuus suojata väestöä vaaroilta. Valmiuslain perusteluissa kuvataan liikkumis- ja oleskelurajoitusten perusoikeuksiin puuttumisen syitä ja tilanteita, joita voivat väestön kannalta olla esimerkiksi yleinen järjestys ja turvallisuus. (HE 3/2008.) Humanitaariset järjestöt, kuten Pelastakaa Lapset, voivat tukea viranomaisia vain väestön vapaaehtoisissa evakuoinneissa ja vapaaehtoisissa maansisäisessä siirtymisessä (Protection Cluster Ukraine 2024).

Valmiuslakiesityksessä väestön siirtämistä koskevissa säädöksissä huomioidaan haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten oikeudet esimerkiksi siirtyneen väestön majoituksen järjestämisessä (63 §. Liikkumis- ja oleskelurajoitukset väestön suojaamiseksi). Liikkumisvapauden rajoittamisen alueellinen raja ja kesto tulee lakiesityksen mukaan suhteuttaa oikeasuhteisesti poikkeusolojen olosuhteisiin. Kenenkään oikeuksiin ei sen mukaan puututa enempää kuin on välttämätöntä tai aiheuttamalla suurempaa haittaa kuin tilanteen hallintaan saamiseksi on välttämätöntä. (Oikeusministeriö 2025.)

2.5 Lapsiin kohdistuvat riskit evakuoinneissa ja väestönsuojelussa

Lapsiin ja nuoriin voi kohdistua evakuoinneissa ja väestönsuojelutilanteissa erityisiä riskejä muun muassa iän, kehitystason sekä huoltajasta ja aikuisista riippuvuuden takia. Tässä luvussa käsitellään lyhyesti lapsiin liittyviä riskitilanteita, kuten vanhemmista eroon joutumista ja lapsen haavoittuvan aseman väärinkäyttöä. Ymmärrettävän tiedon puute voi myös olla lasten kannalta riski.

2.5.1 HUOLTAJISTA EROON JOUTUMINEN

” Suurimpana riskinä voidaan pitää sitä, jos lapsi joutuu eroon turvallisista aikuisista. Siinä on kohonnut hyväksikäyttöriski.

Psykologi

Huoltajista eroon joutuminen nousee selvitykseen haastateltujen ammattilaisten mukaan yhdeksi keskeisimmistä riskeistä lasten osalta, kun puhutaan evakuoinneista ja väestönsuojelutilanteesta. Vanhemmista eroon joutuminen on lapselle traumatisoivaa ja pelottavaa. Erkaantuminen huoltajista lisää riskiä myös muille oneglmille, kuten loukkaantumiselle ja kaltoinkohtelulle. Pienet lapset eivät välttämättä tiedä, miten löytää takaisin perheensä luo tai osaa kertoa tilanteestaan. (Save the Children UK).

Viranomaisten on ensisijaisesti selvitettävä, onko lapsella huoltaja mukanaan, ja millainen lapsen huoltosuhde on tilanteessa. Mikäli lapsi on ilman huoltajaa, viranomaisilla syntyy erityinen velvollisuus turvata lapsen etu ja varmistaa, ettei lapsen turvallisuus vaarannu. Lasten ja perheiden kanssa toimivien viranomaisten on turvattava lapsen etu sekä tarvittaessa ryhdyttävä toimenpiteisiin lapsen hoidon ja huollon järjestämiseksi. Tämä velvollisuus koskee kaikkia viranomaisia tilanteissa, joissa lapsi on vaarassa tai ilman huoltajaa. (Lastensuojelulaki 417/2007; YK:n lapsen oikeuksien sopimus; Pelastuslaki 379/2011.)

” Jos kyseessä on yksin oleva lapsi ilman huoltajaa, niin silloin viranomaisten tehtävät liittyvät lapsen edun turvaamiseen ja lapsen oikeuksien varmistamiseen. Viranomaisilla on erityinen vastuu huomioida lapsen turvallisuus ja varmistaa, että tilanteessa ei tapahdu mitään väärinkäytöksiä.

Haastateltava, sosiaali- ja terveystieteiden ministeri

Haastatteluissa nousi esiin, että evakuoinnin organisoimisessa on huolehdittava, ettei lapsia ja vanhempia eroteta toisistaan, esimerkiksi kuljetuksia järjestettäessä. Siksi evakuointikeskuksissa ja suurissa kalliioväestönsuojissa tarvitaan selkeää dokumentointia ja rekisteröintiä, jotta perheenjäsenten sijainti voidaan jäljittää ja perhe saadaan yhdistettyä nopeasti. Lasten rekisteröinti on UNICEFin (2011) mukaan tärkeää häiriötilanteissa, sillä rekisteröinnin puuttuessa:

- lasten katoamisen riski kasvaa
- väkivallan ja väärinkäytösten riski kasvaa
- perheiden uudelleenyhdistäminen vaikeutuu.

Jotta lapset eivät joutuisi eroon vanhemmistaan, evakuoinnin rekisteröinnistä vastaaville toimijoille on ehdotettu rannekkeen tai kaulanauhan käyttöä lapsen perustietojen kirjaamiseen (Norwegian Refugee Council 2016, 28). Mikäli lapsi joutuu huoltajistaan erilleen jälleennäkeminen tai yhteydenpito vanhemman kanssa tulee järjestää mahdollisimman nopeasti (Viheriälä & Rutanen 2010, 2674). Vanhemmistaan erkaantuneet lapset tulisi luovuttaa ainoastaan lastensuojeluviranomaisille tai todennetuille muille perheenjäsenille (Child protection of Ukraine & Protection Cluster Ukraine 2024, 6).

2.5.2 IKÄTASOISEN VIESTINNÄN PUUTE

” *Lapsella ei ole vielä samanlaista kykyä kognitiivisesti ymmärtää tilannetta, ja tämä on huomioitava kaikessa päätöksenteossa ja toiminnassa lasten osalta. Lapsen kyky ymmärtää annettuja ohjeita tai ymmärtää syitä sille, minkä takia tietäntyyppisiin toimenpiteisiin on ryhdytty, ei ole aikuisen tasolla. Tämä tulisi ymmärtää eikä olettaa, että lapsilla olisi samat kyvyt ymmärtää ja käsittää tilannetta, etenkin mitä pienemmistä lapsista puhutaan.*

Haastateltava, sosiaali- ja terveysministeriö

YK:n lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa valtioita siihen, että kaikki lapset saavat tietoa ikä- ja kehitystasoisesti. Sopimus velvoittaa myös huomioimaan esimerkiksi heidän äidinkieltensä ja vammansa.

Useat selvitykseen haastatellut ammattilaiset korostivat, että vaikka lapset ovat sopeutumiskykyisiä ja selviytyvät usein traumaattisistakin kokemuksista, heillä ei ole samanlaista kognitiivista kykyä ymmärtää tilannetta kuin aikuisilla. Tiedon ja ymmärryksen puute lisää pelkoa ja epävarmuutta.

” *Jos me pidettäisiin lapsia ikään kuin pimennossa, niin me tiedetään, että se lisää kysymyksiä, ahdistusta, epätietoisuutta ja epävarmuutta. Niin kyllä tiedolla on iso merkitys siihen selviytymiseen, että puhutaan psykososiaalisesta selviytymisestä.*

Haastateltava, Vantaan ja Keravan HVA:n sosiaali- ja kriisipäivystys

Pelastakaa Lasten selvityksen (2021) mukaan lapsille tulee viestiä häiriötilanteissa ikätason mukaan ja tarpeeksi ymmärrettävästi. Lapsille suunnatun tiedon tulee olla selkeää, visuaalista ja tieto tulee olla tarjolla eri kielillä. Myös vanhempia tulee tukea lapsille viestimisessä, esimerkiksi vanhemmille suunnatuilla ohjeilla. Viestinnässä tulee huomioida erityisryhmät, kuten vammaiset ja maahanmuuttajataustaiset lapset, joiden tavoittaminen ja viestinnälliset tarpeet voivat poiketa muusta lapsiväestöstä. Häiriötilanteen viestintä on tärkeää senkin takia, ettei lapsi täytä tietoaukkoja mielikuvituksellaan. (Mt.)

Kiinteistöjen pelastussuunnitelmista tiedotetaan asukkaille ja tilojen käyttäjille normaalioloissa eivätkä pelastussuunnitelmia koskevat ohjeet ja huomiot sovellu sellaisenaan evakuointi- tai väestönsuojelutilanteisiin. Kiinteistöjen pelastussuunnitelmia koskevassa suunnittelussa on kuitenkin huomattu, että verkossa tehtävä tiedottaminen ei useinkaan tavoita kaikkia kiinteistön käyttäjiä edes normaalioloissa. Lisäksi kielelliset ja kulttuuriset tekijät voivat ylipäänsä heikentää tiedonvälittämistä, saavutettavuutta sekä luottamusta viranomaisiin. (Sisäministeriö 2026:4, s. 44, 55.) Pelastussuunnitelmia koskevan sisäministeriön oppaan (2026:4) mukaan viestintää suunniteltaessa on huomioitava eri kohderyhmien tavat kommunikoida ja mahdollisuudet käyttää erilaisia viestintäkanavia. Oppaassa mainitaan tiedonsaantikeinoina perinteisten kirjeiden, sähköpostin, nettisivujen ja ilmoitustaulun lisäksi muun muassa ohjevideot ja poistumisharjoitukset. Vammaiset henkilöt osaavat itse parhaiten kuvata tarpeitaan vaaratilanteissa, ja heillä on paras asiantuntemus oman arkensa kannalta merkittävistä turvallisuusriskeistä. Oppaassa neuvotaan laatimaan lyhyet, helpolukuiset ja kuvalliset versiot ohjeista sekä huomioimaan tarvittavat kieliversiot. (Sisäministeriö 2026:4, s. 44, 55.)

Selvityksen haastattelussa nousi esiin, että lapsille siirtyy kohtuuton vastuuta häiriötilanteissa, jos vanhemmille ei ole tarjolla omakielistä tietoa. Tällöin lapsi joutuu tulkkamaan vanhemmalle, jonka pitäisi tukea lasta haastavassa tilanteessa.

Lapsia ei pääsääntöisesti tulisi missään tilanteessa käyttää tulkkeina vanhemmilleen. Niin ei tulisi toimia myöskään kriisitilanteissa, ellei se ole akuutissa auttamistilanteessa välttämätöntä eikä puhelin- tai läsnäolotulkkia ole mahdollista saada. (Ks. esim. TEM 2022.)

” *Voi olla lapsia, jotka on kielitasoltaan huomattavasti paremmalla tasolla kuin vanhempansa, jolloin heidän roolinsa on aivan erilainen häiriötilanteissa, kun he joutuvatkin olemaan perheen sisällä se taho, joka saa koulusta tietoa ja välittää sitä vanhemmille, jotka ei ole sen tiedon äärellä.*

Haastateltava, sosiaali- ja terveysministeriö

2.5.3 LAPSEN HAAVOITTUVAN ASEMAN VÄÄRINKÄYTTÖ JA KALTOINKOHTELU

” *Sekasortoisessa tilanteessa lapsen tilannetta tai asemaa voidaan väärinkäyttää. Äärimmäisissä tilanteissa, kuten isoissa evakuoinneissa, voi tulla riskejä esimerkiksi lapsikaappausten tai ihmiskaupan erilaisten muotojen osalta. Myös lapsen koskemattomuuteen liittyy erilaisia riskejä, jotka tilanteessa voi realisoitua.*

Haastateltava, sosiaali- ja terveysministeriö

Osa selvityksen haastateltavista nosti esiin, kuinka evakuointi- ja kriisitilanteet voivat lisätä lapsiin kohdistuvia riskejä erityisesti silloin, kun tilanne on sekasortoinen ja valvonnan taso hetkellisesti heikkenee. Evakuointikeskuksiin päätyy heterogeeninen joukko ihmisiä, joiden taustoja ei tunneta. Lapsen tilannetta voidaan tällöin väärinkäyttää ja häirinnän- ja väkivallan riski kasvaa. Äärimmäisissä tapauksissa riskit voivat ulottua lapsikaappauksiin, ihmiskauppaan sekä fyysisen ja seksuaalisen koskemattomuuden loukkauksiin. Suurin riski syntyy, kun lapsi joutuu eroon turvallisista aikuisista.

” *Me ei tiedä sitä siirrettävää väestöä, että minkälaisesta taustasta he tulee. Siinä kohtaa myös rikollinen toiminta tai epäasiallinen käyttäytyminen, häirintä ja tällainen voivat olla sellaisia, jotka sitten tulevat esille siellä evakuointikeskuksessa. Lapsia pitää pystyä suojelemaan ja turvaamaan kaikelta tämän kaltaiselta, joka olisi heidän kehitykselle ja kasvulle haitaksi. Mutta todettava on, että meidän ei tiedetä sitä etukäteen.*

Haastateltava, Vantaan ja Keravan HVA:n sosiaali- ja kriisipäivystys

Sukupuolittunut väkivalta on ollut ongelma muun muassa Ukrainassa erityisesti sodan aikana. Naiset ja tytöt pelkäävät fyysisen häirinnän ja väkivallan riskiä yhteisöissään ja niiden ulkopuolella (CARE 2024, 31). Sukupuolittunut väkivalta on riski erityisesti haavoittuvimmille ihmisryhmille. Se voi ilmetä esimerkiksi konfliktiin liittyvänä seksuaalisena väkivaltana, ihmiskauppana ja vastikkeellisena seksinä selviytymiskeinona. (Mts. 32–33.)

Suomessa lastensuojelulaki (417/2007) edellyttää viranomaisten lisäksi myös järjestöjen ja lasten kanssa tapahtuvaan toimintaan tulevien vapaaehtoisten rikosrekisteriotteen tarkastamista toimintaan vaikuttavien rikosten osalta. Lisäksi esimerkiksi Pelastakaa Lasten vapaaehtoisten kanssa pidetään alkukeskustelu, ja he sitoutuvat vaitiolovelvollisuuden ja koulutuksen lisäksi noudattamaan järjestön lasten suojelun periaatteita. Pelastakaa Lasten vapaaehtoiset eivät toimi lasten kanssa yksin vaan vähintään parina. Useat järjestöt, mukaan lukien Vapaaehtoinen pelastuspalvelu Vapepan jäsenjärjestöjä, ovat kehittäneet uusien, niin sanottujen spontaanien vapaaehtoisten mukaan ottamista nopeutetusti häiriötilanteissa tehtäviin, joissa ei toimita lasten kanssa ja joissa voi aloittaa pikaperehdytyksen jälkeen.

Lapset osallistuvat väestönsuojaan rakennetun lapsiystävällisen tilan toimintaan Ukrainan Sumyssa.

3. Lasten tuen tarpeet ja lasta tukevia asioita evakuoinneissa ja väestönsuojelussa

Lapsi ei ole pieni aikuinen ja se liittyy jo ihan meidän fysiologisiin lähtökohtiin.

Haastateltava, Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö (SPEK)

Lapsen luonnollisella elinympäristöllä oli se sitten päivähoito, koulu tai harrastustoiminta on merkitystä. Ne yhteisöt, missä lapsi luonnollisesti toimii, on valtavan suuri merkitys.

Haastateltava, sosiaali- ja terveystieteiden ministeri

Me tiedetään, että evakuointikeskuksessa tai kokoamispisteissä ei voi heti ensimmäisistä hetkistä lähtien käydä koulua, mutta semmoisten arkirutiinien jatkaminen, jotka tuo lapsille turvaa: leikkiä, ulkoilua, mitä se sitten on, mitä pystytään toteuttamaan niissä evakuointikeskuksissa pidempikestoisesti. Sitten lähden rakentamaan sitä arjen toimintaa, että se on säännöllistä. Kaikki säännönmukaiset ruokailut ja sitten on jotain toimintaa, mitä voi tehdä välillä. Sillä semmoinen lasten maailmassa pelkkä oleminen ilman mitään aikatauluja ja rutiineja ja rakenteita lisää turvattomuutta. Heille pitää pystyä jollain tavalla jatkamaan ja turvaamaan semmoiset tietynlaiset uudet rakenteet ja uusi päiväjärjestys niissä tilanteissa.

Haastateltava, Vantaan ja Keravan HVA, sosiaali- ja kriisipäivystys

Pelastakaa Lapset

KOLMEN K:N MALLI KOHTAAMISESTA

Pysy rauhallisena ja hengitä syvään.

KUVA: ANNA PANTILIA / PELASTAKAA LAPSET

KATSO

Tee tilannearvio: jos paikalla on useita apua tarvitsevia lapsia, hälytä tarvittaessa lisää apua.

- Asetu lapsen tasolle tai istu hänen viereensä
- Katso lasta silmiin, jos se sopii lapselle
- Puhu lempeästi ja rauhallisesti
- Pyri rauhoittamaan ympäristö

KUVA: SIMA DIAB / PELASTAKAA LAPSET

KUUNTELE

- Rohkaise lasta puhumaan, mutta hyväksy, jos lapsi ei halua puhua
- Kuuntele tarkasti ja hyväksyvästi, mitä lapsi sanoo
- Ole kärsivällinen
- Muista, että lapsi kokee asiat eri tavoin kuin aikuinen
- Huomioi oma ja lapsen kehonkieli
- Hyväksy lapsen tunteet ja kerro, että kaikki tunteet ovat sallittuja
- Älä tulkitse lapsen kertomaa

KUVA: PELASTAKAA LAPSET

KOKOA

- Kertaa ääneen lapsen kertoma ja varmista, että olet ymmärtänyt oikein
- Anna tietoa tilanteesta lapsen ikä ja kehitystaso huomioiden
- Pyri saattamaan lapsi vanhemman tai muiden läheisten luo
- Varmista, että lapsi saa tukea turvalliselta aikuiselta
- Ohjaa tarvittaessa lapsi ja perhe lisäävun piiriin

Esitteeseen on sovellettu kansainvälistä psykologisen ensiavun toimintamallia 'Look, listen, link' ja Save the Childrenin 'Psychological First Aid Training Manual for Child Practitioners'-nimistä julkaisua.

3.1 Traumaattisten kokemusten vaikutus lapseen

Herkkyys traumaattisille kokemuksille selittyy osin lapsen iällä ja kehitysvaiheella: mitä nuorempi lapsi on, sitä voimakkaammin trauma voi vaikuttaa lapsen hyvinvointiin johtuen esimerkiksi stressihormonien vahvemmasta vaikutuksesta lapsen aivojen rakenteisiin (Viheriälä & Rutanen 2010, 2671).

” *Lapsille vähäpätöisetkin tilanteet voi olla paljon traumatisoivampia kuin aikuisille. Heille kokemus tulee kuitenkin ensimmäistä kertaa aika usein. Silloin se mittakaava voi olla ihan toinen, että vaikka jonkun onnettomuustilanteiden näkeminen puhumattakaan siellä seassa oleminen voi lapselle olla täysin ennakoimaton ainutlaatuinen kokemus, kun taas aikuinen on ehkä todistanut tai ollut läsnä sen tyyppisissä tilanteissa useampaan kertaan. Silloin on se riski, että me ei huomioida sitä lapsen kokemaa traumaa tai osata reagoida riittävällä tavalla, ellei hän sitten jotenkin uloselä sitä kokemusta hirveän voimakkaasti. Mutta osa lapsista oireilee sisäänpäin, jolloin voi olla hyvin vaikea havaita, että hän itse asiassa tarvitsisi apua sen asian käsittelyyn.*

Lapsiasiavaltuutettu

Useiden haastateltavien mukaan lapsen reaktiot kuormittaviin tai traumaattisiin tilanteisiin voivat olla monimuotoisia ja joskus vaikeasti havaittavia. Lapsi voi kärsiä univaikeuksista, ruokahalun muutoksista tai somaattisista oireista, kuten päänsärystä ja vatsakivusta. Lapsi saattaa vetäytyä ihmissuhteista tai käyttäytyä poikkeavalla tavalla verrattuna omaan normaaliin. Toisinaan läheisyyden tarve korostuu, vaikka tunteista puhuminen olisi vaikeaa. Myöhäisreaktioina voi esiintyä esimerkiksi traumaattisten muistojen välähdyksiä, tilanteiden uudelleen kokemisen tuntemuksia tai muita traumaperäisiä oireita.

” *Tietenkin tavoitteena on väestönsiirrossa ja evakuoinnissa, että pystyy tukemaan riittävästi, jotta välttyään posttraumaattiselta stressireaktiolta. Mutta se toinen missä usein se näkyy, on syöminen ja nukkuminen. Sitten jos on koulunkäynti tai päiväkotia, niin näissä sosiaalisista suhteista vetäytyminen. Nuoret vetäytyvät muutenkin, menee huppu päässä omaan huoneeseen puhelimella, mutta jotenkin semmoinen poikkeavuus vielä siinä, että se on jotenkin tosi vahvaa. Tai sitten että nuori hakeutuu vanhempien lähelle, mutta ei halua puhua mitään. Sekin on ehkä merkki siitä, että on jotain mitä olisi hyvä työstää.*

Haastateltava, Vantaan ja Keravan HVA, sosiaali- ja kriisipäivystys

Haastatteluissa korostui, että tuen lähtökohtana on aina lapsen perustarpeista huolehtiminen. Traumatisoitunut lapsi ei kykene omaksumaan uutta tietoa tai toimimaan normaalisti ennen kuin saa tilanteeseensa sopivaa tukea.

Pelastakaa Lasten (Save the Children 2025) kansainvälisen selvityksen mukaan mielenterveyspalveluita ovat tarvinneet Ukrainassa erityisesti ne lapset, jotka ovat lähellä konfliktin etulinjaa.

On tärkeää muistaa, että myös hyvin toimiva, reipas ja sosiaalisesti taitava lapsi voi tarvita tukea. Oireet voivat olla sisäänpäin kääntyneitä, minkä vuoksi arviointi ja tuki on syytä järjestää myös silloin, kun lapsi ei itse osaa kertoa huolestaan. Lapsi tarvitsee usein aikuisen apua kokemustensa sanoittamiseen ja jäsentämiseen, jotta toipuminen voi alkaa. Lapsen kuunteleminen kriisitilanteen aikana ja sen jälkeen on siis erityisen tärkeää. Lapsen tulisi saada kertoa kokemuksistaan omalla tavallaan. (Viheriälä & Rutanen 2010, 2674.)

3.2 Psykososiaalisen tuen merkitys evakuoinneissa ja väestönsuojelussa

” Evakuointien aikana psykososiaaliseen tukeen kuuluu konkreettisten avun ja tuen järjestäminen. Jos ajatellaan tilanteen jälkihoitoa, niin sen pitää olla suunniteltua, rakenteistettua ja pitkäkestoista. Evakuointitilanne on kriisitilanne sekä sille koko evakuoitavalle väestölle tai yhteisölle että siellä oleville yksilöille. Lasten kyky käsitellä tilannetta ja ymmärtää tilanteen syitä ja seurauksia on erilainen kuin aikuisilla, ja siihen tulisi kiinnittää erityistä huomiota.

Haastateltava, sosiaali- ja terveysministeriö

Osa haastateltavista korosti, että lapset eivät välttämättä osaa sanoittaa omia tarpeitaan tai pelkojaan aikuisen tavoin, minkä vuoksi viranomaisilla on erityinen vastuu lasten hyvinvoinnin huomioimisessa evakuointi- ja väestönsuojelutilanteissa. Lapsille tulee tarjota sekä välitöntä että pitkäkestoista psykososiaalista tukea, koska oireet voivat nousta esiin viiveellä, jopa vuosien päästä. Trauman kokeminen lapsuudessa voi myöhemmin oireilla hoitamattomana muun muassa ahdistuneisuutena, masentuneisuutena tai väkivaltaisena käyttäytymisenä (Viheriälä & Rutanen 2010, 2671).

Lapsen luonnollinen elinympäristö, kuten koti, päivähoito, koulu ja harrastukset muodostavat perustan turvallisuuden kokemukselle myös häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Ne ovat selviytykseen haastateltujen asiantuntijoiden mukaan keskeisessä asemassa lapsen resilienssin ylläpidossa sekä toipumisessa. Kriisitilanteissa turvallisuuden tunteen vahvistaminen ja perustarpeista huolehtiminen ovat ensisijaisia. Kaikki selviytykseen haastatellut asiantuntijat korostivat, kuinka arjen rakenteiden, päivärytmin ja rutiinien jatkuminen on lapselle keskeinen selviytymistä tukeva tekijä.

Pelastakaa Lasten (Save the Children 2025) selvityksen mukaan jopa yhdeksän kymmenestä ukrainalaisesta kouluikäisestä kokee sodan vaikuttavan heihin psykologisesti. Yli 70 prosenttia lapsista kokee turvattomuutta ja pelkoa, yli 60 prosenttia lapsista kokee koulunkäyntiin ja oppimiseen liittyvän kiinnostuksen lopahtaneen ja yli puolet kokee surun tunteita ja heikkoa itsetuntoa. Psykososiaalisella tuella pyritään auttamaan lapsia ja nuoria palaamaan mahdollisimman nopeasti turvallisen arjen piiriin sekä tukemaan samalla tunteiden käsittelyä ja kehitystä. (Mts.)

Yksi selvityksen haastateltavista korosti, että lasten psykososiaalinen tuki tulee suunnitella ja organisoida niin, että se on pitkäkestoista, joustavaa, ammatillista ja lapsen vanhempia tukevaa.

Haastatteluista nousevat esiin myös lasten ja nuorten arjen rutiinien tärkeys. Sosiaalisten verkostojen hajoaminen on erityisen kuormittavaa lapsille ja nuorille. Nuorilla kaverisuhteiden katkeaminen lisää eristäytymisen ja pahoinvoinnin riskiä.

PELASTAKAA LASTEN LAPSIYSTÄVÄLLINEN TILA PSYKOSOSIAALISEN TUEN TARJOAJANA

” *Lapsiystävällinen tila on yksi tärkeä aspekti. Se auttaa vanhempien kuormituksen vähentämisessä osittain ja mahdollistaa leikin etenkin leikki-ikäisillä. Se mahdollistaa normaalimmat olosuhteet. Lapsiystävällisillä tiloilla voi olla iso merkitys normaaliuden luomisessa.*

Psykologi

” *Usein lapsille suunniteltu toimintamalli tai ympäristö on selkeämpi, vastaanottavaisempi ja humanimpi kuin se ympäristö, joka tehdään vain aikuisen näkökulmasta.*

Lapsiasiavaltuutettu

Lapsiystävällinen tila on psykososiaalisen tuen toimintamalli, jota on käytetty humanitaarisissa kriiseissä ja aseellisissa konflikteissa maailmalla. Lapsille järjestettävä toiminta auttaa lapsia toipumaan tilanteesta ja vähentää kriisin haitallisia vaikutuksia lapsiin. Toiminnan tarkoitus on mahdollistaa lasten kasvu ja kehitys sekä vaikeista kokemuksista toipuminen ympäröivistä olosuhteista huolimatta. Lapsiystävällinen tila -toiminnassa voidaan tunnistaa lisääpua tarvitsevat lapset sekä perheet ja ohjata heitä tarvittaessa eteenpäin muihin palveluihin.

Pelastakaa Lapset on tuonut Lapsiystävällinen tila -toimintamallin Suomeen ja kehittänyt sitä kriisi- ja häiriötilanteisiin sopivaksi. Pelastakaa Lapset voi tarpeen mukaan perustaa lapsille ja heidän perheilleen Lapsi- tai Nuorisoystävällisen tilan esimerkiksi evakuointikeskuksiin, hätämajoituksiin tai turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskuksiin. Toiminta voi sopia hyvin evakuointitilaan tai sen yhteyteen erityisesti silloin, kun oleskelu pitkittyy eikä lapsilla ole pääsyä kouluun tai harrastuksiin.

Lapsille suunnattu toiminta täytyy järjestää paikassa, johon on turvallista koota lapsia. Väestönsuojiiin ja kalliioväestönsuojiiin olisi Suomessa aseellisessakin konfliktissa turvallista järjestää lapsille toimintaa. Se edellyttää erillistä tilaa väestönsuojassa ja toiminnan huomioimista väestönsuojien käytön suunnittelussa.

Lapsille järjestetty toiminta tukee myös huoltajia, jotka saavat lepoa ja mahdollisuuden hoitaa asioita ilman lapsia. Pelastakaa Lasten toiminnassa Helsingin Länsisatamassa, lentokentällä ja evakuointiharjoituksissa on havaittu, että Lapsiystävällinen tila rauhoittaa muutakin ympäristöä, ja toiminnasta hyötyvät muutkin kuin lapset.

Lapsiystävällisen tilan merkitys korostui, kun Ukrainasta pakenevien henkilöiden maahan-tulo alkoi maaliskuussa 2022. Tuolloin Helsingin poliisi ja Maahanmuuttovirasto perustivat Länsisataman terminaaliin palvelupisteen yhdessä muiden viranomaisten ja Suomen Punaisen Ristin kanssa. Pelastakaa Lapset perusti terminaaliin Lapsiystävällisiä tiloja, joissa lapset saivat leikkiä, antaen vanhemmille työrauhan lomakkeiden täyttämisen ja asioiden hoitamisen ajaksi. (Maahanmuuttovirasto 2023.) Sataman toimijoilta saadun palautteen mukaan toiminta rauhoitti tilaa ja helpotti huomattavasti toimintaa.

NUORISOYSTÄVÄLLINEN TILA

Kuten lapsille myös nuorille lepo ja oma tila on kriisitilanteessa tärkeää. Jos nuorten vointi sallii, heille voi tarjota pieniä tehtäviä esimerkiksi evakointikeskuksessa tai väestönsuojassa. Toiminta ja avuksi oleminen voivat auttaa nuoria toipumaan, ja se voi myös helpottaa ahdistusta ja syyllisyyden tunteita. Nuorille tarkoitettu oma tila, jonka läheisyydessä on aikuisia tavoitettavissa, edistää nuorten toipumista ja lisää turvallisuutta.

” Unohdamme nuorten tarpeet hyvin herkästi, ja heillä on ihan samalla tavalla kehityksellisiä tarpeita. Nuorisoikäisten leikki ja vapaa-ajan vietto on aikuisen näkökulmasta ehkä päämäärätöntä ja hyödytöntä hengailua, mutta että se on nuorille kehityksellisesti todella arvokasta ja tärkeää. Siksi pitäisi mahdollistaa myös se, että nuoret voi kohdata toisiaan turvallisissa olosuhteissa, kokoontua ja ikätovereiden kanssa telmimistä. Jos me estetään näiden tarpeiden toteuttaminen, sillä voi olla haitallisia seurauksia.

Lapsiasiavaltuutettu

” Nuoret itse korostaa, että he haluavat olla aikuisilta rauhassa, mutta aikuisten pitäisi kuitenkin olla sillä lailla lähellä, että jos tulee vaikka joku häiriötilanne tai jotakuta kiusataan tai joku käyttäytyy huonosti, niin apua on saatavilla. Eli se tietynlainen yksityisyyden kunnioittaminen ja sitten tilan viihtyisyys. Mutta kokemus kunnista kertoo, että he ei vaadi paljoa, että sohvat riittävät ja bilispöytä, niin kliseiseltä kun se kuulostaakin. Tärkeintä on se, että siellä on turvallinen ilmapiiri ja hyvä meininki ja että se on niin kuin yksityinen se tila, että se on ikään kuin nuorten oma tila. Ja se mitä mä huomaan aina on, että nuorille on tosi tärkeitä, että heillä on jotain hyvää syötävää. --- on hyvä ymmärtää, että se ei välttämättä vaadi mitään ihan huimia panostuksia, että nuoret kokee, että heillä on siellä mahdollisuus toteuttaa itseään ja nuoruutta..

Lapsiasiavaltuutettu

PSYKOSOSIAALISEN TUEN PAKKAUKSIA ERI-IKÄISILLE LAPSILLE UKRAINASSA:

Pelastakaa Lasten tai muiden humanitaaristen järjestöjen jakamat, **ikäryhmittäin suunnitellut materiaali**pakkaukset väestönsuojaan tuleville tai liikkeellä oleville lapsille ja nuorille sekä maan sisällä siirtyneille ovat osoittautuneet Ukrainassa tarpeellisiksi. Pakkaukset ovat tuoneet lapsille ja nuorille opiskeluvälineitä sekä mielekästä ja stressiä lievittävää puuhaa suojissa oleskeluun.

6-12-vuotiaiden pakkaus

- Psyko-sosiaalisen tuen materiaaleja (esim. mindfulness-työarkit)
- Puuvärikynäpakkaus, piirustusalbumi
- Muovailutaikinapakkaus
- Mailat palloineen
- Stressiä vähentävä lelu
- Tunnekorttipeli
- Pisteestä pisteeseen -värityskirja ja stressiä vähentävä värityskirja
- Magneettipeli, palapeli.

3.3 Henkisen kriisinkestävyyden vahvistaminen

Yhteiskunnan turvallisuusstrategian mukaan sivistyspalvelut luovat perustan ihmisten henkisel- le kestokyvyille. Koulutus, kulttuuripalvelut, kulttuuriperinnön suojelu, uskonnollisten yhteisöjen toiminta, nuorisotyö sekä liikunta- ja muu kansalaistoiminta auttavat ihmisiä hankkimaan tietoja ja taitoja, joita tarvitaan jatkuvasti muuttuvassa yhteiskunnassa. Ne myös vahvistavat yhteisöllisyyt- tä ja osallisuutta. (Valtioneuvosto 2025, 23.)

Kriisitilanteissa ja niihin varautumisessa väestön luottamus sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä kou- lutuspalvelujen jatkuvuuteen on strategian mukaan ratkaisevan tärkeää. Myös muut palvelut, ku- ten esimerkiksi kulttuuripalvelut, järjestö- ja kansalaistoiminta sekä nuorisotyö toimivat henkisen kriisinkestävyyden takaajina lisäten myös kansalaisten osallisuutta, yhteisöllisyyttä ja resilienssiä yhteiskunnan muuttuvan tilanteen aikana. (Valtioneuvosto 2025, 23.)

” *Yksi Ukrainasta ja koronasta saatu oppi on lasten harrastusten jatkuvuus. Kaupungin pitää pystyä pyörimään sillä tapaa ja pyrkiä takaamaan harrastaminen. Se, että ei voi harrastaa eikä voi tavata kavereita, vaan joutuu olemaan eristyksessä, aiheuttaa pahoinvointia, jota koronan jälkeen edelleenkin korjataan. Harrastuksia pitäisi pyrkiä pitämään pystyssä, koska se jos mikä vie ajatukset jostain TikTokista tai sodasta tai muusta ahdistavasta pois. Ja kyllä ne harrastukset tuottaa kuitenkin iloa ja kavereiden tapaaminen on hyvin tärkeää.*

Haastateltava, Helsingin pelastuslaitos

Nuorisoalan (2023) tutkimuskatsauksen mukaan koronapandemian aikainen harrastusten ja so- siaalisen elämän keskeytyminen lisäsivät lasten ja nuorten pahoinvointia pitkäkestoisesti.

Pelastakaa Lasten (Save the Children 2025, 19) selvityksen mukaan ukrainalaiset lapset ja nuoret helpottavat sodan aiheuttamia pelkoja muun muassa kuuntelemalla musiikkia, piirtämällä, liikku- malla ja viettämällä aikaa eläinten kanssa.

” *Kun puhutaan taiteesta ja kulttuurista, se on myös tehokas keino opettaa lapsille erilaisia asioita. Niiden käyttö myös lasten kouluttamisessa varautumiseen liittyen olisi tosi tehokasta ja tärkeää..*

Haastateltava, Helsingin pelastuslaitos

Suomen Unicef, Pelastakaa Lapset ja lapsiasiavaltuutetun toimiston selvittivät Suomesta turvaa hakevien lasten näkemyksiä hyvästä elämästä. Lapset korostivat erityisesti leikin, liikunnan, tur- vallisten aikuisten, vertaisryhmän ja eläinten merkitystä. Onkin olennaista huolehtia, että lapsi saa kokea iloa tuottavia asioita. (Weckström & Lastikka 2023, s. 29).

Viranomaisten ja järjestöjen 72 h varautumissuositus kotitalouksille sisältää henkistä kriisinkestä- vyyttä tukevia ohjeita ja vinkkejä. Kriisitilanteen aikana suosituksessa kehoitetaan pitämään kiinni rutiineista, jotka tuovat turvallisuuden tunnetta. Kriisitilanteessa kannattaa tehdä itselle mielui- sia asioita, joilla saa ajan kulumaan. Mielekäs tekeminen myös vie ajatuksia pois häiriötilanteesta. Tarvitseville kannattaa tarjota keskusteluapua, jos pystyy. Suosituksessa kehoitetaan huolehti- maan erityisesti lapsista ja siitä, että heillä on turvallinen olo. Kriisin jälkeen kehoitetaan puhumaan tunteista ja keskustelemaan läheisten kanssa häiriötilanteesta ja siitä, miten se vaikutti itseen. (<https://72tuntia.fi/henkinen-kriisinkestavyys/>.)

3.4 Huoltajan ja muiden aikuisten rooli lapsen tukemisessa

” *Paljon on sellaisia häiriötilanteita, jossa vanhempien ja perheiden tukemisen kautta pystytään tukemaan myös lapsia. Kuitenkin voi olla sellaisia häiriötilanteita, missä emme voi luottaa normaalien turvaverkkojen eli vanhempien, suvun, koulun, päivähoidon ja muiden instituutioiden kykyyn huolehtia yksin lapsistaan*

Haastateltava, sosiaali- ja terveysministeriö

Selvityksen haastateltavat korostavat, että lasten tukeminen kriisitilanteissa perustuu usein ensisijaisesti heidän huoltajiensa ja muun lähipiirin antamaan tukeen. Huoltajien tulee taata lapsen perustarpeet, rutiinien jatkuvuus mahdollisuuksien mukaan sekä seurata lapsen hyvinvointia tilanteen aikana ja sen jälkeen.

” *Paljon on sellaisia häiriötilanteita, jossa vanhempien ja perheiden tukemisen kautta pystytään tukemaan myös lapsia. Kuitenkin voi olla sellaisia häiriötilanteita, missä emme voi luottaa normaalien turvaverkkojen eli vanhempien, suvun, koulun, päivähoidon ja muiden instituutioiden kykyyn huolehtia yksin lapsistaan.*

Haastateltava, sosiaali- ja terveysministeriö

PELASTAKAA LASTEN OHJEET: Näin tuet lasta tai nuorta kriisitilanteessa

Rauhoita ensin itsesi

Ole läsnä, tue lasta tai nuorta ja anna aikaasi

Rääätälöi keskustelu lapselle tai nuorelle sopivaksi

Vahvista lapsen turvallisuuden tunnetta ja rutiineja

Kuuntele lasta ja kannusta puhumaan tunteista

Anna toivoa

Suojele lasta ja itseäsi liialliselta tietotulvalta

Miettikää yhdessä keinoja auttaa

Vanhempien keskeisin tehtävä on luoda lapselle turvallisuuden tunnetta: rauhoittua itse, olla läsnä ja tukea lasta keskustelun, perustarpeiden huomioimisen ja tunteiden sanoittamisen avulla. Haastatteluissa nousi esiin, että vanhemman ei tarvitse peittää pelkoaan, mutta hänen on tärkeää pitää yllä toivoa ja uskoa selviytymiseen. Vanhemmat yleensä tuntevat parhaiten omat lapsensa ja pystyvät huomioimaan heidän yksilölliset tuen tarpeensa.

” Pääsääntöisesti omilla vanhemmilla tai lähipiirillä on erittäin hyvät mahdollisuudet tukea lasta siinä tilanteessa ja ikätasoisesti käsitellä tapahtunutta, vastata siitä herääviin kysymyksiin ja seurata lapsen vointia tilanteen jälkeen. Mutta, jos kriisi tai trauma on kohdistunut myös lapsen lähiympäristöön, niin silloin vanhemmilla tai muilla lähipiirillä ei välttämättä ole itsellään voimavaroja tai kykyä tukea lasta. Tällöin se tuki saadaan ulkopuolelta tai ammattilaisilta.

Haastateltava, sosiaali- ja terveysministeriö

” Traumatisoitunut vanhempi, jolla on paljon itsellä mielenterveysoireiluun, traumataakkaan tai stressiin liittyvää taustaa, niin hän ei välttämättä pysty olemaan kovin sensitiivinen tai huomaavainen lastensa suhteen. Vanhemman voi olla vaikeaa sietää esimerkiksi lasten tarvitsevuutta tai tunteiden ilmaisua. Eli vanhempien hyvinvointi vaikuttaa suoraan lapsen turvallisuuden tunteeseen ja esimerkiksi kiintymyssuhteeseen pidemmän päälle.

Psykologi

Kaikissa tilanteissa ei voida nojata tavallisiin turvaverkkoihin. Vakavien kriisien aikana, kun väestöä joudutaan evakuoimaan tai väestön tulee suojautua väestönsuojoihin, lapsen huoltajat ja lähiympäristö ovat useimmiten myös itse samassa kriisitilanteessa. Yhden haastateltavan mukaan traumatisoituneiden tai stressaantuneiden vanhempien voi olla vaikeaa vastata lasten emotionaalisiin ja psykologisiin tarpeisiin.

Aikuisen käyttäytyminen voi muuttua kriisin aikana arvaamattomaksi, eikä kukaan voi ennalta varmasti tietää omaa toimintakykyään kriisissä. Tällaisissa tilanteissa lasten tukeminen edellyttää ulkopuolisten aikuisten ja ammattilaisten väliintuloa. Vaikka vanhemmilla on ensisijainen vastuu, sitä ei tulisi ylikorostaa: lapsilla on oikeus suojeluun riippumatta siitä, pystyvätkö heidän huoltajansa tarjoamaan tukea vai eivät.

Vanhempien hyvinvoinnin rinnalla korostuu muiden aikuisten rooli. Koulutettujen ammattilaisten läsnäolo ja osaaminen voivat ratkaisevasti vähentää riskejä ja auttaa lapsia toimimaan turvallisesti myös akuutisti vaarallisissa tilanteissa.

Yhteiskunnan tasolla olisi tärkeää, että lapsilla on aina saatavilla riittävä määrä turvallisia aikuisia, myös epävirallisissa verkostoissa kuten naapurustoissa ja muissa yhteisöissä. Yhteisöllisyys tarjoaa tärkeän tuen erityisesti niille perheille, joilla ei ole luonnollisia turvaverkkoja.

Lisäksi yksi haastateltava nosti esiin, että akuutteihin kriisitilanteisiin voisi nimetä erikseen lapsivastuuhenkilöitä, joiden tehtävä olisi varmistaa, että lasten perustarpeista, kuten juomasta, ravinnosta, vaatteista, lämmöstä, suojasta ja läheisyydestä huolehditaan systemaattisesti.

3.5 Varhaiskasvatus ja opetus poikkeusoloissa

” *Perusopetus ja varhaiskasvatus on järjestettävä riippumatta turvallisuustilanteesta.*
Haastateltava, sosiaali- ja terveysministeriö

” *Tärkeää on koulunkäynnin ja opetuksen jatkaminen. Perustarpeiden lisäksi jatkuvuuden huomioiminen on tosi tärkeää. Niiden asioiden mahdollistaminen, mistä lasten arki koostuu, esimerkiksi lapsiystävällisellä tilalla tai koulunkäynnin ja päiväkodin järjestämisellä*
Psykologi

Selvitykseen haastateltujen ammattilaisten mukaan perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen jatkuvuus on häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa erityisen keskeistä lapsen turvallisuudentunteen ja hyvinvoinnin kannalta. Perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen avulla tuetaan arjen jatkuvuutta, edistetään lasten psyykkistä tasapainoa sekä myös vanhempien työssäkäyntiä ja yhteiskunnan toimintakykyä.

Koronapandemia osoitti, miten merkittävä rooli koululla ja harrastuksilla on lasten sosiaalisissa suhteissa, oppimisessa ja henkisessä jaksamisessa. Pelastakaa Lasten (Save the Children 2025, 4) kansainvälisen selvityksen mukaan useat ukrainalaiset lapset ovat vaarassa pudota köyhyyteen, kun mahdollisuudet koulunkäyntiin ja psykososiaalisen tuen saamiseen ovat vaikeutuneet sodan myötä.

Yhteiskunnan turvallisuusstrategian (Valtioneuvosto 2025, 22) mukaan kasvatuksen ja koulutuksen turvaaminen kriisi- ja poikkeustilanteissa on tärkeä osa henkisen kriisinkestävyyden vahvistamista. Tämän vuoksi on huolehdittava, että varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen ulottuvat keskeiset palvelut jatkuvat häiriöttä. Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa poikkeusoloissa tapahtuvassa evakuoitilanteessa varhaiskasvatuksen, opetuksen sekä koulutuksen järjestelyistä (Sisäministeriö 2024, 27).

Yksi haastateltava totesi etäkoulun olevan suhteellisen toimiva vaihtoehto noin kolmannesta luokasta ylöspäin, mutta sitä pienemmät lapset hyötyvät eniten lähiopetuksesta. Turvallisen aikuisen, kuten opettajan tai varhaiskasvattajan, läsnäolo ja osaaminen tukevat lasten toimintaa, esimerkiksi väestönsuojaan siirtymisessä. Isommille lapsille ohjeiden ja toimintatapojen sisäistäminen ja ymmärtäminen on helpompaa, ja itsenäinen suojautuminen voi onnistua, vaikkei aikuinen olisi läsnä.

Kouluissa ja päiväkodeissa ei välttämättä ole väestönsuojaa, jonne kaikki koulun oppilaat ja henkilökunta mahtuisivat yhtä aikaa. Väestönsuojan koko ei aina perustu suoraan oppilasmäärään, vaan se voi perustua myös rakennuksen kokoon (Valtioneuvoston asetus väestönsuojista 408/2011). Pienimmissä päiväkodeissa ja kouluissa ei tarvitse olla väestönsuojaa, jos rakennuksen pinta-ala on alle 1200 neliötä (Pelastuslaki 379/2011). Vanhojen koulurakennusten väestönsuojissa on yleensä vähemmän tilaa kuin uudemmissa koulurakennuksissa, koska väestönsuojia koskevat vaatimukset ja mitoitusperusteet ovat muuttuneet ajan myötä. Tilanne voi korjautua uusien koulujen rakentamisen myötä, ja jos koulujen kellarikerroksia muunnetaan suojakäyttöön.

Koska väestönsuojat on suunniteltu ja mitoitettu vain henkilöiden suojautumiseen, opetuksen järjestäminen niissä ei ole selvityksen tietojen valossa todennäköinen, eikä kevyesti toteutettava vaihtoehto. Opetuksen järjestäminen suurissa ja hallimaisissa kalliiväestönsuojissa vaatisi tilan muutostöitä ja varustelua opetuskäyttöä varten (esimerkiksi saniteetti- ja ruokailutiloja, kalusteita, AV-valmiuksia). Opetuskäyttö veisi tilaa pois myös varsinaisesta suojatilakapasiteetista.

Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimialan mukaan kaupunki varautuu turvaamaan lakisääteisten kriittisten toimintojen toimivuuden kaikissa olosuhteissa. Tavoitteena on, että oppilaat ja henkilökunta suojataan poikkeusoloissa mahdollisimman tehokkaasti ja varmistetaan heidän toipumisensa. (Helsingin kaupunki 2025.)

Etäopetus nähdään keskeisenä keinona vahvistaa turvallisuutta poikkeusoloissa. Samalla etäopetuksen haitat tunnistetaan, joten sitä tulisi käyttää vain harkitusti sekä joustavasti tarpeen ja uhan mukaan. Kaupunki toteaa etäopetuksen vaativan paljon niin oppijoilta kuin opettajaltakin. Etäopetuksen järjestämisessä on huomioitava opetusmateriaalit ja -järjestelmät, jotka eivät ole riippuvaisia sähkölaitteista, sähköstä tai internetyhteydestä. (Helsingin kaupunki 2025.) Käytännössä yhteydenpito oppilaisiin, huoltajiin ja ylipäätään etäopetuksen järjestämiseen olisi haastavaa ilman sähkölaitteita ja internetyhteyksiä.

Muilta viranomaisilta saatavan tilannekuvan perusteella voitaisiin Helsingin kaupungin opetuspalveluja supistaa tai keskeyttää tilapäisesti uhka-arvion perusteella. Opetusta voitaisiin uhan pienentämiseksi keskittää toimipisteistisiin, joissa pystytään suojautumaan tehokkaasti lähistöllä olevaan väestönsuojaan. (Helsingin kaupunki 2025.)

Helsingissä voitaisiin myös ottaa käyttöön vuorokoulu, jossa opiskellaan vuoroviikoin etänä ja vuoroviikoin toimipisteessä tai opiskellaan päivittäin kahdessa vuorossa. Koulun läheisyydessä sijaitsevaan yleiseen väestönsuojaan voitaisiin tarvittaessa suojautua. (Helsingin kaupunki 2025.)

KOULUTUKSEN TURVAAMINEN VALMIUSLAKIESITYKSESSÄ

Valmiuslakiesityksen mukaan opetustoimintaan ja kasvatukseen liittyvällä sääntelyllä pyritään varmistamaan perusopetuksen sekä varhaiskasvatuksen ja muun opetuksen jatkuminen turvallisesti myös poikkeusoloissa. Lakiesityksen sääntely huomioi YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen velvoitteita ja perustuslain mukaisesti yhdenvertaisuuden. (Oikeusministeriö 2025, valmiuslakiesitys: 101 §. Opetustoiminnan ja kasvatuksen järjestämistä koskevat muutokset, s. 563–564.)

Valmiuslakiehdotukseen on lisätty mahdollisuus säätää valtioneuvoston asetuksella siirtymisestä etäopetukseen tai etäopiskeluun lukuun ottamatta esiopetusta ja varhaiskasvatusta. Näin voitaisiin tehdä, jos se on välttämätöntä väestön siirtämisen, oleskelu- tai liikkumisrajoitusten tai ihmisten henkeä ja turvallisuutta uhkaavan vaaran takia.

Lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö voi määrätä enintään kolmeksi kuukaudeksi kerrallaan opetus-, tutkimus- sekä aamu- ja iltapäivätoiminnan keskeytettäväksi tai siirrettäväksi toiselle paikalle, jos niitä ei voida toteuttaa etänä. Perusteena olisi mahdollistaa ydintehtäviin keskittymisen tilanteissa, joissa kaikista opetuksen ja koulutuksen tehtävistä ei pystytä huolehtimaan.

Ukrainan Harkovassa Artem, 6, käy koulua maan alle rakennetussa koulussa.

KUVA: SACHA MYERS / PELASTAKAA LAPSET

Lähiopintuntti väestönsuojaan rakennetussa koulussa Ukrainan Sumyssa.

KUVA: YURI LAVRYK / PELASTAKAA LAPSET

Ukrainassa lasten ja nuorten koulunkäynti on vaikeutunut sodan takia

Ukrainasta saatujen kokemusten perusteella lasten psykososiaalinen tukeminen ei näyttyädy ainoastaan yksilötason auttamistyönä, vaan laajempaa yhteiskunnallisena ja moraalisen velvoitteena, joka liittyy kansalliseen kriisinkestävyyteen ja yhteiskunnan jatkuvuuteen. Yksi tärkeimmistä havainnoista on ollut auttajien ja ammattilaisten tukeminen, jotta he pystyvät tukemaan siviiliväestöä. Sosiaalityöntekijöiden määrän vähentyessä opettajat ja muut kasvatusalan ammattilaiset ovat keskeisiä lasten arjen jatkuvuuden turvaajia. Opettajien lisäkoulutukselle (esim. psykologinen ensiapu) ja -tuella on tarvetta varsinkin pitkittyvissä tilanteissa, jotta he pystyvät ja jaksavat tukea oppilaita. (Halonen 2025.)

Ukrainassa suurin osa vanhemmista priorisoi tyttöjen ja poikien koulunkäynnin jatkumista konfliktin aikana joko lähi- tai etäopetuksen avulla. Koulunkäyntiin vaikuttaa haitallisesti jatkuva etätyöskentely, mielenterveyden ongelmat ja se, että monet tytöt joutuvat osallistumaan hoivatyöhön ja pojat puolestaan fyysiseen työhön. (CARE 2024, 28.)

Pelastakaa Lasten selvityksen (2025) mukaan Ukrainassa noin neljän miljoonan lapsen koulunkäynti on häiriintynyt. Monet lapset joutuvat opiskelemaan etänä tai maanalaisissa luokahuoneissa. Sodan takia lapsia on jäänyt kokonaan opetuksen ulkopuolelle. Noin 600 000 lasta ja nuorta opiskelee etänä ja on menettänyt suoran kontaktin opettajiinsa sekä ystäviinsä. Näiden oppilaiden koulut sijaitsevat joko liian lähellä rintamalinjaa tai ovat vaarassa joutua pommitusten kohteeksi. Kouluja on myös suljettu suojatilojen puuttuessa. Ukrainan etelä-, itä- ja pohjoisosissa useimmilla lapsilla ei ole mahdollisuutta olla lähiopetuksessa. Jotkut rintamalinjan läheisyydessä asuvat vanhemmat eivät ole ilmoittaneet lastaan kouluun turvallisuussyistä. Opintoja haittaavat muun muassa verkko-yhteyksien puute, toistuvat ilmahälytykset, sähkökatkot sekä vähäiset kontaktit ikätovereihin. (Pelastakaa Lapset 2025a).

Vuonna 2025 koulutukseen kohdistui hyökkäyksiä kaksinkertainen määrä edellisvuoteen verrattuna (576 kpl). Hyökkäysten kohteeksi joutuneissa kaupungeissa on perustettu maanalaisia kouluja esimerkiksi metrojärjestelmien yhteyteen, jotta useampien lasten olisi mahdollista saada lähiopetusta. Ukrainalaisen opettajan mukaan sota on vaikuttanut lapsiin esimerkiksi niin, että lapsista on tullut ahdistuneempia, heidän kognitiiviset kykynsä ovat heikentyneet ja muisti sekä keskittymiskyky ovat huonontuneet. Lapset ovat myös unohtaneet, miten leikkiä ja olla vuorovaikutuksessa keskenään. (Pelastakaa Lapset 2025a).

Koululaisten lähiopetuksen järjestäminen on koettu Ukrainassa erittäin tärkeäksi lasten hyvinvoinnin ja kehityksen kannalta. Osassa Ukrainaa koulua käydään pelkästään väestönsuojissa, eivätkä koulurakennukset maan päällä ole käytössä. Pelastakaa Lapset on remontoinut koulujen suojia ja lahjoittanut niihin digilaitteita. Lasten oma toive on palata lähiopetukseen, koska oppiminen on tehokkaampaa luokahuoneessa kuin etänä ja koulussa on mahdollisuus viettää aikaa ystävien kanssa. Jotta lähiopetus on mahdollista järjestää turvallisesti, tulee kouluissa olla kunnossa olevat ja riittävän suuret suojatilat. Ukrainassa koulujen suojatiloja on kunnostettu ja huomattu, että suojien yhteydessä täytyy olla myös wc-tilat. (Pelastakaa Lapset 2025a.)

Suomalaisten lahjoittajien ja ulkoministeriön tuella Pelastakaa Lapset on perustanut Ukrainaan digitaalisia oppimiskeskuksia ja tarjonnut lapsille mielenterveyden tukea. Keskuksissa oppilaat voivat saada digilaitteiden lisäksi opettajan tukea etäopiskeluun ja muiden etäopetuksessa olevien lasten seuraa. Vaurioituneita kouluja ja päiväkotia on kunnostettu ja rakennettu suojatiloja esimerkiksi koulujen kellarikerrokseen. Oppilaitoksiin on toimitettu kannettavia tietokoneita ja tabletteja sekä muita oppimisvälineitä ja opetustarvikkeita. (Pelastakaa Lapset 2025a.)

Ukrainassa on havaittu, että koulujen pelastussuunnitelmiin on tärkeää kirjata mahdollisimman tarkasti esimerkiksi, kuka vie lapset väestönsuojaan, missä järjestyksessä ja mitä reittiä. Alueviranomaiset ja koulut saavat päättää itse, aloittavatko he lukuvuoden etä- vai lähiopetuksessa. Lähiopetuksen järjestämiselle on vaatimuksena väestönsuoja. Kouluissa, joiden suojatiloihin kaikki oppilaat eivät mahdu, on kokeiltu erilaisia ratkaisuja. Opetus voidaan esimerkiksi järjestää vuoroissa tai priorisoida lähiopetuksessa pienimpiä koululaisia. (Koulut alkavat Ukrainassa, Yle 30.8.22.)

Olesia, 10, kouluun pystytetyssä väliaikaismajoituksessa Ukrainassa.

4. Johtopäätökset

Selvityksen perusteella voidaan todeta, että lasten tarpeiden huomioiminen evakuoinneissa ja väestönsuojelussa on keskeistä, mutta siitä on Suomessa saatavilla melko vähän julkista tietoa. Vaikka lapset tunnistetaan yleisesti haavoittuvaksi väestöryhmäksi, lasten huomioiminen jää väestönsuojeluun ja evakuointeihin liittyvissä ohjeistuksissa usein yleiselle tasolle ilman konkreettisia toimintaohjeita tai -malleja. Lapsinäkökulma ei vielä läpäise kattavasti evakuointeihin ja väestönsuojeluun liittyviä toimintaohjeita ja suunnitelmia, vaikka sen merkitys tiedostetaan aikaisempaa paremmin ja laajemmin eri viranomaisissa ja järjestöissä..

Selvityksessä tunnistetut evakuointeihin ja väestönsuojelutilanteisiin liittyvät riskit – erityisesti huoltajista eroon joutuminen, puutteellinen tai vaikeasti ymmärrettävä viestintä sekä kaltoinkohdellun ja hyväksikäytön riskit – osoittavat, että lasten turvallisuus edellyttää suunnitelmallisuutta ja ennakointia. Näiden riskien ehkäiseminen ei ole yksittäinen toimenpide, vaan vaatii toimivaa yhteistyötä viranomaisten, järjestöjen, vapaaehtoisten, seurakuntien ja uskonnollisten yhteisöjen välillä. Erityisen tärkeää on varmistaa, että perheet voidaan pitää yhdessä, ja että lapsilla on aina saatavilla luotettavia, turvallisia aikuisia, jotka voivat olla myös järjestöjen koulutettuja vapaaehtoisia.

Keskeinen selvityksen johtopäätös on lapsille suunnatun psykososiaalisen tuen merkitys väestönsuojelu- ja evakuointitilanteissa. Näiden tilanteiden vaikutukset lapsiin voivat olla pitkäkestoisia ja ilmetä viiveellä, mikä edellyttää sekä välitöntä että pitkäjänteistä tukea. Psykososiaalisen tuen tulee siksi olla olennainen osa evakuointeja, väestönsuojelua ja niihin varautumista. Lapsille suunnatut toimintamallit, kuten Lapsiystävälliset tilat sekä arjen rutiinien ja rakenteiden ylläpitäminen, tukevat sekä lasten että koko perheen ja yhteisön toipumista evakuoinneissa ja aseellisissa konflikteissa.

Selvitys korostaa arjen jatkuvuuden merkitystä evakuoinneissa ja väestönsuojelutilanteissa. Varhaiskasvatus, koulu, harrastukset ja sosiaaliset suhteet tuovat lapselle turvaa ja ennakoitavuutta, joiden säilyttämisen tulee olla keskeinen tavoite väestönsuojelussa. Kokemukset Ukrainasta osoittavat, että opetuksen ja rutiinien ylläpitäminen sekä psykososiaalinen tuki voivat merkittävästi lieventää sotatilanteen haitallisia vaikutuksia lapsiin.

Lapset eivät ole yhtenäinen ryhmä, vaan heidän tarpeensa vaihtelevat esimerkiksi iän, kehitystason, kielitaustan, terveydentilan ja elämäntilanteen mukaan. Lasten moninaisuus onkin tärkeää huomioida läpileikkaavasti väestönsuojelussa, pelastus- ja evakuointisuunnitelmissa sekä poikkeusoloihin varautumisessa. Erityisryhmien tarpeiden huomiointi voi edellyttää esimerkiksi apuvälineitä, räätälöityjä ratkaisuja, saavutettavaa viestintää ja palvelujen jatkuvuuden turvaamista. Viranomaisten ja järjestöjen yhteistyössä evakuointeihin ja poikkeusoloihin varautumisessa on Suomessa jo huomioitakin järjestöjen erityisosaamista ja eri väestönryhmien tavoittamista, mitä kannattaa lisätä ja kehittää kaikilla hyvinvointialueilla.

Selvitys osoittaa, että lasten ja nuorten osallisuutta varautumisessa ja myös väestönsuojelun ja evakuointien suunnittelussa tulisi kehittää, sillä sitä ei vielä juurikaan ole. Lasten ja nuorten näkökulma voi tuoda esiin sellaisia käytännön havaintoja ja tarpeita, jotka jäävät aikuisilta huomaamatta. Lapset ja nuoret mukaan ottava suunnittelu hyödyttää usein myös muita haavoittuvia ryhmiä ja parantaa kokonaisvaltaisesti varautumista.

Evakuointeja ja aseellisia konflikteja varten on tärkeää jatkokehittää ja tiivistää viranomaisten, järjestöjen, seurakuntien, uskonnollisten yhteisöjen ja vapaaehtoisten yhteistyötä valtakunnallisesti, alueellisesti ja paikallisesti. Normaaliolojen aikana on keskeistä, että viranomaiset ja järjestöt tutustuvat toistensa toimialoihin, tehtäviin ja erityisosaamiseen esimerkiksi hyvinvointialueiden varautumisverkostoissa tai muissa yhteistyöfoorumeissa. On olennaista, että yhteistyöhön kutsutaan turvallisuus- ja varautumistoimijoiden lisäksi laajasti järjestökentän edustajia. Sosiaali- ja terveysalan järjestöt voivat tuoda yhteistyöhön esimerkiksi lapsiin, haavoittuviin väestönryhmiin ja terveyskysymyksiin liittyvää erityisosaamista.

Viranomaisten ja järjestöjen valmiusharjoituksissa evakuointien, evakuointikeskusten ja väestönsuojien käytön harjoittelu yhdessä on arvokasta, koska harjoituksissa muodostuu kokonaiskuva evakuointeihin tai väestönsuojeluun liittyvistä toimijoista, tehtävistä ja tarpeista. Harjoituksissa sovelletaan ohjeistuksia sekä huomataan ja ratkaistaan käytännön haasteita, joita yleisemmät ohjeet ja suunnitelmat eivät välttämättä huomioi. Järjestöille ja järjestöjen kautta tavoitettaville koulutetuille vapaaehtoisille on kriittistä suunnitella evakuointeihin ja väestönsuojeluun viranomaisia tukevia tehtäviä, mitä monilla alueilla on jo aloitettukin. Valmiusharjoitusten suunnitteluun ja toteutukseen on oleellista tavoittaa järjestöjen kautta tai muuten koekäyttäjiksi lapsia, nuoria, ikäihmisiä, muuta kuin suomea puhuvia sekä toimintarajoitteisia henkilöitä, jotta harjoitus vastaisi mahdollisimman hyvin todellista väestöä alueella. Tositilanteissa on todennäköisesti lukuisia muuttujia ja asioita, joita joudutaan ratkaisemaan väestönsuojakohtaisesti sekä tapaus- ja tilannekohtaisesti. Lapset ja haavoittuvat ryhmät huomioivalla yhteistyöllä ja valmiusharjoituksilla voidaan varautua huomioimaan heidät läpileikkaavasti myös tositilanteissa.

Lapset leikkivät lapsiystävällisessä tilassa Ukrainan Kiyvissä.

5. Suositukset

Valtioneuvoston, valtion viranomaisten ja laitosten, hyvinvointialueiden ja kuntien on huolehdittava siitä, että niiden tehtävät voidaan hoitaa mahdollisimman tehokkaasti myös poikkeusoloissa. Varautumisvelvollisuutta toteutetaan muun muassa valmiussuunnitelmien laatimisella ja toiminnan ennakkojärjestelyillä. (Valmiuslaki 1552/2011, 12 § 1. momentti.)

Selvityksen asiantuntijahaastatteluihin ja kirjallisuuskatsaukseen pohjautuen sekä Ukrainan sodan aikana kertyneiden kokemusten ja käytännön työn pohjalta suositamme seuraavia toimia lasten huomioimiseksi evakuoinneissa, väestönsuojelussa ja niihin liittyvässä varautumisessa ja resurssoinnissa. Poikkeusoloilla viitataan suosituksissa erityisesti evakuointeihin ja väestönsuojeluun, joita selvitys muutenkin käsittelee.

Kuntien tulee

- Päivittää varhaiskasvatuksen, koulujen ja oppilaitosten evakuointeja ja väestönsuojelua koskevat ohjeet lasten huomioimiseksi ikä- ja kehitystasoisesti ja erityisryhmittäin (vammaiset, toimintarajoitteiset ja muuta erityistä tukea tarvitsevat)
- Kirjata päiväkotien ja koulukohtaisiin pelastussuunnitelmiin mahdollisimman tarkat ohjeet siitä, kuka vie lapset väestönsuojaan, mihin suojaan ja mitä reittiä pitkin kuljetaan.
- Selvittää, onko tarpeen ja voidaanko koulurakennusten kellaritiloja rakentaa tai vahvistaa niin, että ne toimivat tilapäisinä suojina.
- Siirtyä poikkeusoloissa tai häiriötilanteissa valtakunnallisia tai alueellisia ohjeita noudattaen etäopetukseen harkitusti, mutta tarpeeksi joustavasti ja nopeasti arvioiden jo ennalta tarpeet ja uhat. Etäopetus on keskeinen keino turvallisuuden varmistamiseksi poikkeusoloissa, mutta sen kesto tulee aina pitää mahdollisimman lyhyenä. On tärkeää rajata etäopetuksen kohderyhmää mahdollisuuksien mukaan niin, että perusopetuksen nuorimpia ei pääsääntöisesti siirretäisi etäopetukseen.
- Arvioida ja pyrkiä minimoimaan etäopetuksesta mahdollisesti koituvat riskit, jos on oletettavaa, että haavoittavimmassa asemassa olevien lasten oikeus perusopetukseen ei välttämättä toteudu etäopetuksessa.

- Varmistaa perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen toiminnan jatkuvuus, jotta voidaan tukea lasten normaalia arkea ja psyykkistä tasapainoa mahdollisimman hyvin. Samalla tuetaan vanhempien työssäkäyntiä ja yhteiskunnan toimintakykyä. Lasten oppimisen ja kehityksen lisäksi koululla on merkittävä rooli rutiinien ja kaverisuhteiden ylläpidossa sekä koulun henkilökunnan mahdollisuudessa tukea oppilaita.
- Valmentaa lapsia ymmärtämään varautumisen perusasioita (esim. palohälyttimet, 72 h varautumissuositus, rakennuksesta poistuminen ja suojautuminen) esimerkiksi varhaiskasvatuksessa tapahtuvan leikin ja kouluympäristössä toteutettavien harjoitusten avulla. Lapset voivat reagoida kriisiin aikuisia ennakoimattomammin, esimerkiksi lamaantumalla, piiloutumalla tai pakenemalla auttajia, jos he eivät tunne ja tunnista vaaratilanteita.
 - ◊ Tarjota ennakoivaa turvallisuuskasvatusta niin, että lapset tuntevat hätäsignaalit, toimintatavat ja suojatilat myös tilanteissa, joissa aikuisia ei ole läsnä.
- Kehittää opasteita ja ohjeita niin, että ne ovat lapsille ymmärrettäviä, koska suuri osa lapsista ei osaa lukea eikä hallitse abstrakteja käsitteitä.

Kuntien ja hyvinvointialueiden tulee

- Mahdollistaa eri paikkakunnilla asuvien tai oleskelevien lasten ja huoltajien pääsy toistensa luokse mahdollisuuksien mukaan väestönsuojelutilanteissa ja poikkeusoloissakin.
- Tukea perheenjäsenten yhdessä pysymistä tai yhteen saattamista kaikin keinoin myös väestönsuojelutilanteissa ja liikkumisen rajoittamisen aikana. Jos lapsi joutuu huoltajasta erilleen, hänet täytyy mahdollisimman nopeasti yhdistää huoltajien kanssa. Perheiden koossa pysyminen on kriittinen turvallisuustekijä, joka tukee sekä yhteiskunnan toimintakykyä että lasten henkistä hyvinvointia.
- Varmistaa valmiussuunnitelmissa sekä evakuointi-, väestönsuojelu- ja pelastussuunnitelmissa, että lasten arkiyhteisöt, kuten koulut, varhaiskasvatus ja harrastustoiminta, säilyvät mahdollisimman normaaleina myös häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.
- Pitää huolta häiriötilanteiden ja poikkeusolojen aikana myös nuorille suunnatun toiminnan jatkuvuudesta, mielenterveyden tukipalveluista ja lapsiperheiden palveluverkoston ylläpidosta.
- Täydentää kuntien ja hyvinvointialueiden valmiussuunnitelmiin tarkemmat ohjeet lasten huomioimiseksi ikä- ja kehitystasoisesti sekä erityisryhmittäin evakuoinneissa ja väestönsuojelussa.
- Laatia ohjeet huoltajille, kuinka toimia evakuointi- ja väestönsuojaan suojautumistilanteissa.
- Tarkentaa ja ohjeistaa dokumentointia ja rekisteröintiä evakuointikeskuksissa ja suurissa kalioväestönsuojissa, jotta perheenjäsenten sijainti voidaan jäljittää ja yhteys palauttaa nopeasti.
- Ottaa lasten ja nuorten näkemykset huomioon, kun esimerkiksi väestönsuojia ja kuntien evakuointi- ja häiriötilannekeskuksia kehitetään lapsiystävällisemmiksi niin rakenteiltaan kuin toimintatavoiltaan.
- Järjestää sisäministeriön ohjeistuksen mukaisesti lasten ja erityisryhmien turvallisuuskävelyjä väestönsuojaan. Toimintatapa tuottaa arvokasta tietoa lapsille ja erityisryhmille itselleen sekä toimintaa kehittäville aikuisille. (Ks. sisäministeriön opas väestönsuojien käyttöön otosta 2026:1).
- Suunnitella ja toteuttaa lasten osallistumista valmiusharjoituksiin. Esimerkiksi kouluikäiset lapset voivat osallistua valmiusharjoituksiin muutaman tunnin ajaksi opettajien tai huoltajiensa kanssa. Ks. [Pelastakaa Lasten \(2025b\) ohje lasten huomioimisesta valmiusharjoituksissa](#).

- Varmistaa lasten ja lapsiperheiden erityistarpeiden huomioiminen evakuoinneissa ja väestönsuojissa kattavasti ja konkreettisesti
 - ◇ kouluttamalla vapaaehtoisia, jotka voivat tarjota lapsille mahdollisuuden leikkiin, mikä tukee lasten toipumista ja koko yhteisön hyvinvointia. Evakuointikeskuksissa ja väestönsuojissa lapsille järjestettävä toiminta auttaa lapsia toipumaan tilanteesta ja vähentää tilanteen haitallisia vaikutuksia lapsiin. Lapsille järjestetty toiminta tukee myös huoltajia, jotka saavat lepoa ja mahdollisuuden hoitaa asioita ilman lapsia. Myös kaikki muut evakuointikeskuksessa tai suojassa olevat hyötyvät lapsille järjestetystä toiminnasta, sillä saatujen kokemusten mukaan se rauhoittaa koko tilaa.
 - ◇ panostamalla lapsiystävällisten ja -turvallisten tilojen suunnitteluun ja järjestämiseen.
 - ◇ nimetä tukihenkilö ilman huoltajaa oleville lapsille.
 - ◇ suunnittelemalla evakuointikeskuksista ja suojista mahdollisimman viihtyisiä niin, että lapsille on tekemistä.
 - ◇ huomioimalla lasten ja haavoittuvien ryhmien tarpeet evakuointikeskuksissa ja väestönsuojissa varsinkin, jos niissä yövytään tai oleskellaan pidempään järjestämällä esimerkiksi erillinen majoitustila.
 - ◇ suunnittelemalla keskusten ja tilojen toimintaan tukea järjestöiltä ja niiden vapaaehtoisilta.
 - ◇ takaamalla mahdollisuuksien mukaan muun muassa nettiyhteyden toimivuus, mikä madaltaa kynnystä hakeutua suojiin ja lisää perheiden turvallisuuden tunnetta ja yhteydenpidon sekä tiedon saannin mahdollisuuksia.
 - ◇ huolehtimalla sujuvasta yhteistyöstä viranomaisten, järjestöjen, vapaaehtoisten ja seurakuntien sekä uskonnollisten yhteisöjen välillä.
 - ◇ huomioimalla monikielisyyden ja moninaisuuden (ml. vammaiset lapset), mikä vahvistaa lasten ja huoltajien turvallisuuden tunnetta ja nopeuttaa myös tilanteesta toipumista.

Hyvinvointialueiden tulee

- Päivittää hyvinvointialueiden sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen ohjeet lasten ja erityisryhmien huomioimiseksi evakuoinneissa ja väestönsuojelussa.
- Päivittää riskiryhmien tarpeiden huomioimista koskevia käytäntöjä niin evakuointien suunnittelussa, niiden aikana kuin jälkeenkin.
- Varmistaa, että erityispalveluja, lääkitystä ja apuvälineitä on riittävästi, ja ne ovat käytettävissä myös poikkeusoloissa.
- Selkeyttää ohjeistusta poikkeusolojen evakuointitilanteissa, joissa lapsiperheen huoltajat eivät noudata viranomaisen siirtymisvelvollisuutta, vaikka se olisi perheen lasten turvallisuuden kannalta välttämätöntä.
- Taata lapsen perustarpeiden turvaamiseksi evakuoinneissa riittävä määrä koulutettuja aikuisia, joiden tehtävänä on huolehtia lasten turvallisuudesta (YK:n pakolaisjärjestö UNHCR 2025).
- Arvioida ja kehittää lapsiperheille ja lapsille suunnattua häiriötilanteesta, poikkeusoloista, suojautumisesta ja evakuoitumisesta tiedottamista, sen saavutettavuutta ja ymmärrettävyyttä tilanteissa, joissa poliisin, pelastustoimen tai lastensuojelun resurssit eivät välttämättä riitä selvittämään yksittäisten perheiden tilannetta.
- Sisällyttää selkokielen ja visuaalinen erityisryhmille ja lapsille sopiva viestintä poikkeusolojen viestintään. (Oikeusministeriö 2026, Valmiuslain kokonaisuudistus 26 § Viestinnän tehostaminen poikkeusoloissa ja tiedotusten julkaisuvelvollisuus).
- Huomioida evakuointikeskusten ja väestönsuojien toiminnassa lasten ja haavoittuvien ryhmien tarpeet varsinkin, jos keskuksissa yövytään tai oleskellaan pidempään (esim. erillinen majoitus-tila).
 - ◊ Välttää lapsiperheiden asuttamista joukkomajoitukseen ja järjestää perheille muista erillinen majoitus, jotta voidaan varmistaa, ettei mahdollisesti kaoottisessa tilanteessa tapahdu lasten kaltoinkohtelua, väkivaltaa tai muuta lapselle haitallista.
- Hyödyntää evakuointikeskusten ja väestönsuojien suunnittelussa ja toteutuksessa järjestöjen ja niiden vapaaehtoisten resursseja ja osaamista.
- Tarjota matalalla kynnyksellä riittävää ja pitkäkestoista psykososiaalista tukea evakuointi- ja väestönsuojelutilanteissa sekä niiden jälkeen.

Valtionhallinnon tulee

- Varmistaa opetus- ja kulttuuriministeriön valmius ja resurssit tukea ja ohjeistaa varhaiskasvatuksen, opetuksen sekä koulutuksen järjestelyjä toiselle paikkakunnalle evakuoitumisessa ja etäopetuksen järjestämisessä.
- Määrittää valmiuslain kokonaisuudistuksessa etäopetuksen keston enimmäispituus sen lisäksi, että etäopetuksen kesto tulee pitää mahdollisimman lyhyenä.
- Rajata etäopetuksen kohderyhmää niin, että perusopetuksen pienimpiä oppilaita ei pääsääntöisesti siirretä etäopetukseen, jos opetus on mahdollista järjestää esimerkiksi turvallisissa koulun suojatiloissa tai alueen kallioväestönsuojassa.
- Lisätä kaikkien oppiasteiden opetukseen varhaiskasvatuksesta lähtien riittävästi varautumiseen liittyviä sisältöjä.
- Taata resurssit ja jatkuvuus esimerkiksi järjestöjen vapaaehtoistoiminnassa kouluttaa pelastus-, ensiapu-, ensihuoltohuolto- ja muihin väestön suojelemiseksi välttämättömiin tehtäviin väestönsuojavelvollisia 18–67-vuotiaita niin, että heillä on valmius huomioida myös lapset ja erityisryhmät.
- Varata resurssit humanitaarisen avun ja terveyspalvelujen lisäksi psykososiaalisen tuen ja mielenterveyspalvelujen saatavuuteen ja riittävyyteen poikkeusoloissa valtakunnallisesti ja alueellisesti, myös evakuoinnin aikana ja riittävän pitkään tilanteen jälkeen. Hyviä lapsille ja nuorille sopivia käytäntöjä ovat esimerkiksi psykososiaalinen tuki vertaistukiryhmissä tai Lapsiystävällinen tila -toiminta.
- Selvittää, tarvitseeko lapsiperheille ja lasten kanssa työskenteleville suunnata ennakoivaa tietotusta ja konkreettista ohjeistusta aseellisen konfliktin olosuhteisiin.

Huoltajien tulee

- Huolehtia lapsen fyysisestä ja henkisestä turvallisuudesta häiriötilanteissa.
- Ylläpitää lapsen turvallisuuden tunnetta tukevia rutiineja mahdollisuuksien mukaan, esimerkiksi ruokailujen, iltasadun, läksyjen teon tai harrastuksen avulla.
- Pyrkii aina rauhoittamaan tilanne ja toimimaan johdonmukaisesti.
- Selvittää, mihin perheen tulee ensisijaisesti hakeutua turvaan tai suojaan.
- Seurata ja noudattaa evakuointi- tai suojautumistilanteessa viranomaisohjeita esimerkiksi puhelimesta, radiosta tai televisiosta.
- Kertoa lapselle ikä- ja kehitystasoisesti, mitä on tapahtunut ja miksi pitää toimia tietyllä tavalla.
- Huolehtia perheen tarpeiden mukaisesta kotivarasta kolmeksi vuorokaudeksi.
- Huolehtia, että evakuointia tai väestönsuojaan menoa varten otetaan mukaan vauvan ja pikkulasten välttämättömät lastenhoitotarvikkeet. Esimerkiksi pikkulasten ruoka, välipalat, lääkkeet, vaipat, vauvan kaukalo tai vaunut ja unilelu.
- Huolehtia lapsille ja nuorille mukaan lukemista, pelejä tai muuta tekemistä, joka onnistuu ilman verkkoyhteyttä, sähkölaitteita ja pienessä tilassa.
- Koota valmiiksi esimerkiksi tarvikereppu, mikäli suojautumistarve olisi toistuvaa. Repun sisältöä voidaan koota lapsen kanssa jo etukäteen, jolloin on mahdollisuus antaa lapselle tietoa ja vastata hänen kysymyksiinsä.
- Pyytää rohkeasti ja matalalla kynnyksellä ammattiapua esimerkiksi koulun, päiväkodin tai kii-reellisessä tilanteessa sosiaalipäivystyksen kautta, mikäli on vaikeuksia selviytyä tilanteesta lapsen kanssa.

Lähteet

72tuntia. (2026a.) 72 tuntia on viranomaisten ja järjestöjen varautumissuositus kotitalouksille. <https://72tuntia.fi/>

72tuntia. (2026b.) Henkinen kriisinkestävyys. <https://72tuntia.fi/henkinen-kriisinkestavyys/>

Akiola, Minna (2025). Luola tarjoaa uniikin ympäristön liikunnalle ja elämyksille. <https://www.savilahti.com/2025/02/06/luola-tarjoaa-uniikin-ympariston-liikunnalle-ja-elamyksille/>

CARE (2024). Rapid Gender Analysis Ukraine August 2024. <https://reliefweb.int/report/ukraine/rapid-gender-analysis-ukraine-august-2024-enuk>

Child protection of Ukraine & Protection Cluster Ukraine (2024). Guidance on humanitarian evacuations of civilians in Ukraine with special considerations for children. https://globalprotectioncluster.org/sites/default/files/2024-07/guidance_on_humanitarian_evacuation_-_eng_-_july_2024.pdf

Euroopan ihmisoikeussopimus. https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Convention_FIN

Geneven yleissopimusten LISÄPÖYTÄKIRJA kansainvälisten aseellisten selkkausten uhrien suojelemisesta (I pöytäkirja) (82/1980). <https://www.finlex.fi/fi/valtiosopimukset/sopimussarja/1980/82>

Halonen, Katariina (2026). Siviiliväestön psykososiaalisen tuen palvelut sotilaallisen voimankäytön tilanteissa. Pro gradu työ. Maanpuolustuskorkeakoulu. Julkaisematon lähde.

Hallituksen esitys HE 3/2008. Hallituksen esitys Eduskunnalle valmiuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. <https://www.finlex.fi/fi/hallituksen-esitykset/2008/3#OTO>

Helsingin kaupunki (2025). Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimiala. Ilmanen, Sakari. Häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin varautuminen kasvatuksessa ja koulutuksessa. OKM seminaari 'Mihin koulutuksen järjestäjän tulee varautua?'. 3.9.2025.

Helsingin kaupunki. Väestönsuojelu. <https://turvallisuus.hel.fi/kaupungin-turvallisuustyo/kaupungin-varautuminen/vaestonsuojelu/>

Helsingin pelastuslaitos (2025). Raatikainen, Pasi. Suojatiloista Ukrainassa 18.11.25. Julkaisematon lähde.

Helsingin väestönsuojeluyhdistys (2008). Henkinen tuki väestönsuojassa. Työryhmän raportti koulutuskäyttöön. https://www.jatkasaarenpysakointi.fi/vss/BBXPUB3-aineisto/Ulkopuolinen_aineisto/Henkinen%20tuki%20vaestonsuojassa%20raportti_HVSSY%20ja%20SPEK.pdf

Henriksson, Markus & Laukkala, Tanja (2010). Traumaattisten tilanteiden jälkeinen psykososiaalinen tuki on moniammatillista yhteistyötä. Duodecim 126, 2643–2644.

IFRC International Federation of Red Cross and Red Crescent Societies Reference Centre for Psychosocial Support (2018). A Guide to Psychological First Aid for Red Cross and Red Crescent Societies. Hansen, Pernille. <https://pscentre.org/wp-content/uploads/2019/05/PFA-Guide-low-res.pdf>

Kehitysvammaliitto (2023). Uudet suositukset tukevat vammaisten ja maahanmuuttaneiden ihmisten selviämistä häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. <https://www.kehitysvammaliitto.fi/uudet-suositukset-tukevat-vammaisten-ja-maahanmuuttaneiden-ihmisten-selviamista-hairiotilanteissa-ja-poikkeusoloissa/>

Kowalkowski, Stanislaw, Wrzosek, Marek & Kazmierczak, Sanuta (2023). Challenges to civil protection in times of future war. Wiedza Obronne 284 (3).

Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus. Asetus kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen sekä siihen liittyvän valinnaisen pöytäkirjan voimaansaattamisesta. (KP-sopimus). <https://www.finlex.fi/fi/valtiosopimukset/sopimussarja/1976/8>

Kuopion kaupunki. Luola – Savilahden liikunta- ja tapahtumakeskus. Luolan videoesittely. <https://www.kuopio.fi/kohteet/luola/>

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021). <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2021/612>

Lapsen oikeuksien sopimus. YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 20.11.1989. https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf

Lastensuojelulaki (417/2007). <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2007/417>

Maahanmuuttovirasto (2023). Ukrainan kriisi: Toimet satamassa ja vastaanottamisessa. Yhteenveto Länsisataman T1-terminaalin rekisteröinti- ja selvittelykeskuksen toiminnasta 7.2.2023. Julkaisematon lähde.

New York Times (2025). Deep Beneath Helsinki, the Playgrounds Are Really Bomb Shelters. 7.11.25.

<https://www.nytimes.com/2025/11/07/realestate/helsinki-finland-bunkers-bomb-shelters.html>

Norwegian Refugee Council (2016). NRC Considerations for Planning Mass Evacuations of Civilians in Conflict Settings. Geneva: Norwegian Refugee Council. <https://www.nrc.no/globalassets/pdf/reports/considerations-for-planning-mass-evacuations-of-civilians-in-conflict-settings>

Nuorisola (2023). Tutkimuskatsaus: Korona vaikutti nuorten hyvinvointiin ja osallisuuteen pääosin kielteisesti – ”Seuraavan hallituksen on tehtävä pikaisia toimia”. <https://nuorisola.fi/tutkimuskatsaus-korona-vaikutti-nuorten-hyvinvointiin-ja-osallisuuteen-paaosin-kielteisesti-seuraavan-hallituksen-on-tehtava-pikaisia-toimia/>

OCHA (2023). Revised Ukraine Winter Response Plan, October 2023 – March 2024. YK:n

humanitaaristen asioiden koordinoitumisto. <https://www.unocha.org/publications/report/ukraine/ukraine-winter-response-plan-october-2023-march-2024-issued-august-2023>

Oikeusministeriö (2025). Valmiuslain kokonaisuudistus. Työryhmän mietintö. Valmiuslakityöryhmä ja sen sihteeristö. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja 2025:50. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-400-417-6>

Pelastakaa Lapset (2021a). Lapset kriiseissä – Selvitys lasten haavoittuvuudesta ja asemasta varautumisessa ja häiriötilanteissa. <https://www.pelastakaalapset.fi/wp-content/uploads/2023/07/lapset-kriiseissa-selvitys-lasten-haavoittuvuudesta-ja-asemasta-varautumisessa-ja-hairiotilanteissa-2021.pdf>

Pelastakaa Lapset (2021b). Vuosikatsaus 2021. Yhdessä lasten tueksi kriisitilanteissa. <https://www.pelastakaalapset.fi/wp-content/uploads/2023/07/pelastakaa-lapset-vuosikatsaus-2021.pdf>

Pelastakaa Lapset (2023). Lausunto 7.7.2023. Ohje evakuintien suunnittelusta ja toimeenpanosta. https://www.pelastakaalapset.fi/wp-content/uploads/2023/08/lausunto_evakuointien-suunnittelu-ja-toimeenpano-ohje-.pdf

Pelastakaa Lapset (2025a). Ukrainassa koulutukseen kohdistuneet hyökkäykset kaksinkertaistivat viime vuonna. 23.1.2025. <https://www.pelastakaalapset.fi/ajankohtaista/ukrainassa-koulutukseen-kohdistuneet-hyokkaykset-kaksinkertaistuivat-viime-vuonna/>

Pelastakaa Lapset (2025b). Lapset ja perheet valmiusharjoituksessa. <https://piirit.punainenristi.fi/globalassets/paikallistoiminta/avun-ketju-2025/muut-aineistot/ohje-lapset-valmiusharjoituksissa-pelastakaa-lapset-ry.pdf>

Pelastakaa Lapset (2026). Ukrainan lapset ovat eläneet 4 000 tuntia ilmahälytysten keskellä – jatkuva pelko murentaa mielenterveyttä. <https://www.pelastakaalapset.fi/ajankohtaista/ukrainan-lapset-ovat-elaneet-4-000-tuntia-ilmahalytysten-keskella-jatkuva-pelko-murentaa-mielenterveytta/>

Pelastuslaki 379/2011. <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2011/379>

Pelastustoimi (a). Vastauksia kysymyksiin väestönsuojista. <https://pelastustoimi.fi/varautuminen/vaestonsuojelu/vastauksia-kysymyksiin-vaestonsuojista>

Pelastustoimi (b). Väestönsuojelu. <https://pelastustoimi.fi/pelastustoimi/varautuminen/vaestonsuojelu>

Pelastustoimi (c). Väestönsuojat Helsingissä. <https://pelastustoimi.fi/helsinki/palvelut/vaestonsuojelu-helsingissa/vaestonsuojat-helsingissa>

Pelastustoimi (d). Ohjeet lemmikkien omistajille väestönsuojelutilanteissa. <https://pelastustoimi.fi/pelastustoimi/varautuminen/ohje-lemmikkien-hoidosta-vaestosuojelutilanteessa>

Rapeli, Merja (2017). The Role of Social Work in Disaster Management in Finland. Väitöskirja. Jyväskylän yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-7227-1>

Räikköläinen, Mikko; Sundblom, Dan & Juutinen, Mikko (2025). Ukrainan opit: Ukrainan sodan vaikutukset siviiliyhteiskuntaan sekä väestön suojaaminen sodan aikana. Pelastusopiston julkaisu. Tutkimusraportit 4/2025. http://info.smedu.fi/kirjasto/sarja_B/B4_2025.pdf

Sanastokeskus TSK (2017). Kokonaisturvallisuuden sanasto. TSK 50. Sanastokeskus TSK ry. <https://turvallisuuskomitea.fi/viestinta/kokonaisturvallisuuden-sanasto/>

Save the Children (2025). Three years of loss and fear: War in Ukraine shatters children's lives. <https://resourcecentre.savethechildren.net/document/three-years-of-loss-and-fear-war-in-ukraine-shatters-childrens-lives>

Save the Children (2026). Is Returning Home Safe? Children Returning to Frontline Areas of Ukraine. https://resourcecentre.savethechildren.net/pdf/SCI_Return-to-the-Frontline-EXTERNAL-20261103-FINAL.pdf

Save the Children UK. How to Help Children in Emergencies: Expert Guidance for Families. <https://www.savethechildren.org.uk/what-we-do/parent-hub/how-to-help-children-emergencies>

Sisäministeriö (2022). Haake, Niki. Valtakunnallinen ohje pelastuslaitoksille vapaaehtoisten voimavarojen hyödyntämiseksi pelastustoiminnassa. Sisäinen turvallisuus. Sisäministeriön julkaisuja 2022:21. Helsinki. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/177d0e83-2be2-4a77-b7c9-0d78b0f6cd1f/content>

Sisäministeriö (2024). Evakuointien suunnittelu- ja toimeenpano-ohje. Väestön siirtäminen poikkeusoloissa. Sisäinen turvallisuus. Sisäministeriön julkaisuja 2024:2. <https://urn.fi/URN:IS-BN:978-952-324-988-2>

Sisäministeriö (2026:1). Väestönsuojan käyttöönotto ja käyttö: Yleisopas. Toimittaja(t) Pasi, Ira. Sisäinen turvallisuus. Sisäministeriön julkaisuja 2026:1. <https://urn.fi/URN:IS-BN:978-952-324-647-8>

Sisäministeriö (2026:4). Pelastussuunnitelma: Yleisopas. Toimittaja(t) Pasi, Ira. Sisäinen turvallisuus. Sisäministeriön julkaisuja|2026:4. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-324-659-1>

Sisäministeriö. Väestönsuojia käytettäisiin sotilaallisen uhan aikana. <https://intermin.fi/pelastus-toimi/vaestonsuojat>

SPEK (a) Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö. Väestönsuojelu. <https://www.spek.fi/turvallisuus/varautuminen-kotona/vaestonsuojelu/>

SPEK (b) Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö. Vammaisen ihmisen pelastaminen. <https://www.spek.fi/turvallisuus/erityisryhmien-asumisturvallisuus/vammaisen-ihmisen-pelastaminen/>

SPEK (c) Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö. Väestönsuojassa. <https://www.spek.fi/turvallisuus/varautuminen-kotona/vaestonsuojelu/vaestonsuojassa/>

SPEK (d) Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö. Evakuointi eli väestönsiirto. <https://www.spek.fi/turvallisuus/varautuminen-kotona/vaestonsuojelu/evakuointi-eli-vaestonsiirto/>

Sosiaali- ja terveysministeriö STM (2019). Äkillisiin traumaattisiin tilanteisiin liittyvän psykososiaalisen tuen kehittäminen. Työryhmän loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:46.

Suomi.fi (a). Häiriö- ja kriisitilanteisiin varautuminen. Sotilaallinen konflikti ja väestönsuojelu. <https://www.suomi.fi/opaat/varautuminen/nain-varaudut-hairio-ja-kriisitilanteisiin/sotilaallisen-konflikti-ja-vaestonsuojelu>

Suomi.fi (b). Vaaratiedotteet ja varoittaminen. <https://www.suomi.fi/opaat/varautuminen/muistilista>

Säteilyturvakeskus (STUK). Säteilyvaara ja suojauminen. <https://www.suomi.fi/palvelut/verkko-sivu/sateilyvaara-ja-suojautuminen-nain-toimit-vaaratilanteessa-sateilyturvakeskus/43deb57e-e789-4da7-85c8-6e982fe23f08>

Tilastokeskus (2025a). Perheisiin kuului 70 % väestöstä vuonna 2024. <https://stat.fi/julkaisu/cm-1j8lg863am107w2vil3pgdp>

Tilastokeskus (2025b). Perheitä, joissa oli alle kouluikäisiä lapsia, oli vuonna 2024 lähes 18 % vähemmän kuin vuonna 2013. <https://stat.fi/julkaisu/cm1j9m5kw3mcj07uq4380mynb>

Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskeva KANSAINVÄLINEN YLEISSOPIMUS. (TSS-sopimus). <https://www.finlex.fi/fi/valtiosopimukset/sopimussarja/1976/6>

Työ- ja elinkeinoministeriö TEM (2022). Opas tulkkauspäalveluiden käyttöön kotoutumista edistävisissä palveluissa. TEM oppaat ja muut julkaisut 2022:15. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/ser-ver/api/core/bitstreams/6590dcfa-74b6-49d7-b3c9-9ff86c713ef2/content>

UNHCR (2021). Best Interests Procedure Guidelines: Assessing and Determining the Best Interests of the Child. https://alliancecpa.org/sites/default/files/technical/attachments/2021%20UNHCR%20Best%20Interests%20Procedure%20%28BIP%29%20Guidelines%20-%20%20Assessing%20and%20Determining%20the%20Best%20Interests%20of%20the%20Child%20%28Updated%202024%29_English_0.pdf

UNHCR (2024). Ukraine Refugee Situation. <https://data.unhcr.org/en/situations/ukraine>

UNHCR (2025). Humanitarian evacuations by humanitarian organizations in situations of armed conflict. Emergency handbook.

<https://emergency.unhcr.org/protection/protection-mechanisms/humanitarian-evacuations-humanitarian-organizations-situations-armed-conflict>

Valmiuslaki 2011/1552. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2011/20111552>

Valtioneuvoston asetus väestönsuojista (408/2011). <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadan-to/2011/408>

Valtioneuvosto (2025). Yhteiskunnan turvallisuusstrategia. Valtioneuvoston periaatepäätös. Turvallisuuskomitea. Valtioneuvoston julkaisuja 2025:1. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/54938b49-dc3f-4a35-9a22-ad92f319e743>

Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista. 27/2016. <https://www.finlex.fi/fi/valtiosopimukset/sopimussarja/2016/27>

Viheriälä, Liisa & Rutanen, Mervi (2010). Lapsen psyykkisen trauman hoito. Duodecim 126, 2671–2677.

Waittinen, Matti & Nygård, Marjo (2026). Palovaari ja sinisen kolmion arvoitus. Lasten keskus.

Weckström, Elina & Lastikka, Anna-Leena (2023). Pienet lapset kertovat – Suomesta turvaa hakevien lasten näkemyksiä hyvästä elämästä. Suomen UNICEF ry, Pelastakaa Lapset ry, lapsiasiavaltuutetun toimisto.

World Health Organization (WHO) (2025). Three years of war: rising demand for mental health support, trauma care and rehabilitation in Ukraine. 24.2.2025. <https://www.who.int/europe/news/item/24-02-2025-three-years-of-war-rising-demand-for-mental-health-support-trauma-care-and-rehabilitation>

Koulut alkavat Ukrainassa – opetussuunnitelmien lisäksi täytyy laatia pelastussuunnitelmat: kuka vie lapset väestönsuojaan ja missä järjestyksessä? Fedorov, Maksim. YLE 30.8.22. Katsottu 26.6.26. <https://yle.fi/a/3-12598721>

LISÄTIETOA

Jos Helsinkiä uhkaisi ydintuho, syvälle kallion uumeniin syntyisi selviytyjien pienoisysteiskunta – näin tapahtumat etenisivät tunti tunnilta. Martelius, Katja. Helsingin Sanomat 11.2.2018. <https://www.hs.fi/paivanlehti/11022018/art-2000005559863.html>

Save the Children (2026). "We Can Rebuild Schools, But Not Childhoods": Education Under Fire in Ukraine (2014-2025). <https://resourcecentre.savethechildren.net/document/we-can-rebuild-schools-but-not-childhoods-education-under-fire-in-ukraine-2014-2025>

THL (2023). Vammaisten ja maahanmuuttaneiden ihmisten selviytyminen vakavissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Varautumista tukevat toimintakortit. Ohjaus 7/2023. <https://www.julkari.fi/server/api/core/bitstreams/c948b5ff-b1f8-4bd6-a8ab-2b744e43f3b1/content>

45 ihmistä vietti vuorokauden 50-neliöisessä väestönsuojassa – sähköt katkeilivat ja kylmä tuli. Riiali, Marianne. Helsingin Sanomat 18.1.26. <https://www.hs.fi/helsinki/art-2000011757166.html>

Liite 1. Haastattelukysymykset

HAASTATTELUKYSYMYKSET: KAIKILLE

- Esittele itsesi
- Kuka olet, missä työskentelet ja mikä on työroolisi organisaatiossasi?
- Mitä riskejä evakuoointeihin ja väestönsuojeluun voi liittyä lapsen näkökulmasta? (fyysinen/ psykologinen/sosiaalinen)
- Onko erityisryhmiä, joihin liittyy riskejä ja joita olisi hyvä huomioida?
- Miten lapsia pitäisi huomioida väestönsuojelu- ja evakuointisuunnitelmissa ja käytännön toiminnassa?
- Mitä jää puutteelliseksi?

PELASTUSASiantuntijat (SPEK, SM, STM, HELSINGIN PELASTUSLAITOS)

- Miten lapset ja perheet huomioidaan tämänhetkisissä väestönsuojelu- ja evakuointisuunnitelmissa?
- Entä väestösuojissa?
- Mitä haasteita lasten huomiointi aiheuttaa esim. pelastustilanteissa?
- Mitä haasteita se voi aiheuttaa evakuointi- ja väestönsuojelutilanteissa?
- Mitä huoltajilta/muilta aikuisilta ja muilta toivotaan evakuointi- ja väestönsuojelutilanteissa?
- Huomioidaanko lapsinäkökulmaa pelastusalan koulutuksissa?
- Minkälaisia tilanteita tai kokemuksia lasten pelastamisesta tai evakuoinneista on Suomessa?
- Miten lapset otettiin huomioon?
- Mitä opittavaa, parannettavaa niistä?
- Miten lapsi huomioidaan, jos huoltaja ei ole paikalla tai on kriisissä?
- Miten lapset huomioidaan evakuoinnissa ja väestösuojissa viestinnän näkökulmasta?

PSYKOLOGIT JA LAPSIASiantuntijat (PSYKOLOGI, SPR, SOSIAALI- JA KRIISIPÄIVYSTYS, LAPSIASIAVALTUUTETTU)

- Millaista psykososiaalista tukea tällaisessa tilanteessa tarvitaan, millaista sen tulisi olla?
 - Kuka sitä tekee?
- Miten lapsi tulisi huomioida evakuointi-/väestönsuoja-/kriisitilanteen jälkeen?
- Mikä on erityisesti vanhempien rooli?

UKRAINAN NÄKÖKULMA

- Mitä lapsiin ja perheisiin liittyviä kokemuksia on huomattu evakuointi-/väestönsuojelutilanteissa Ukrainassa?
- Mikä on lasten kokemus yleisesti?
- Mitkä ovat olleet toimivia toimintatapoja lapsen psykososiaalisen hyvinvoinnin varmistamiseksi näissä tilanteissa?

Lasten huomioiminen evakuoinneissa ja väestönsuojelussa

Kirjoittajat: Emilia Saari, Anna Salmenhaara, Tiina-Maria Levamo

Kiitokset: Eveliina Viitanen, Hanna Williams

Taitto: Atte Nykänen

Pelastakaa Lapset ry 2026

Lasten ja perheenjäsenten nimet on muutettu yksityisyyden suojaamiseksi.

Tämä selvitys on julkaistu osana Lapset kriiseissä -hanketta. Hanke on Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskenttä STEAn osarahoittama.

Kansi: Mila juttelee Pelastakaa Lasten työntekijän Gabriellan kanssa lapsiystävällisessä tilassa Ukrainan Zaporizjassa.

KUVA: ANASTASIIA ZAHOSKINA / PELASTAKAA LAPSET

Pelastakaa Lapset

Pelastakaa Lapset on maailman johtava sitoutumaton lapsijärjestö, joka saa aikaan välittömiä ja pysyviä muutoksia lasten elämässä. Yhdessä turvaamme jokaisen lapsen oikeuden elämään, suojeluun, oppimiseen ja osallisuuteen Suomessa ja maailmalla.

Koska lasten tulevaisuus alkaa nyt.

pelastakaalapset.fi